

Qüvvət elmdədir...

Nizami Gəncəvi

**НАУКА
SCIENCE**
Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана
Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

№ 19 (1373)

Cümə, 26 may 2023-cü il

Qəzet 1984-cü ildən nəşr olunur

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Litvaya rəsmi səfəri

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 21-də Litva Respublikasına rəsmi səfərə gəlib.

Vilnüsədəki Prezident Sarayında Prezident İlham Əliyevi və birinci xanım Mehriban Əliyevanı Litva Respublikasının Prezidenti Gitanas Nauseda və xanımı Diana Nausediene qarşılayıblar.

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva xatirə kitabını imzalayıblar.

Sonra prezidentlərin məhdud tərkibdə görüşü keçirilib.

Növbəti gün Vilnüsədə Prezident İlham Əliyevin və Prezident Gitanas Nausedinin iştirakı ilə Azərbaycan-Litva sənədlərinin imzalanması mərasimi olub.

"Azərbaycan Respublikasının Eko- logiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi ilə Litva Respublikasının Ətraf Mühitin Nazirliyi arasında etraf mühitin mühafizəsi sahəsində əməkdaşlığı dair Saziş", "Azərbaycan Respublikasının Gənclər və idman Nazirliyi ilə Litva Respublikasının Sosial Tehlükəsizlik və Əmək Nazirliyi arasında gənclər siyaseti sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş" və "Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu ilə Litva Respublikasının Baş Prokurorluğu arasında 2024-2025-ci illər üçün Əməkdaşlıq Programı" imzalanıb.

Həmin gün Vilnüsədə Azərbaycan Respublikasının birinci xanımı Mehriban Əliyevanın Litva Respublikasının birinci xanımı Diana Nausediene ilə görüşü olub. Sonra Martynas Mazvyudas adına Litva Milli Kitabxanası ilə tanışlıq olub.

Birinci xanım Mehriban Əliyevanın adından kitabxanaya Azərbaycanın mədəniyyəti, incəsənəti, tarixi, həmçinin Qarabağ və Şuşa haqqında kitablar hədiyye edilib.

Prezident İlham Əliyevin Prezident Gitanas Nauseda ilə geniş tərkibdə də görüşü olub.

Görüşdə Litva Prezidenti Azərbaycanın xüsusilə son on ilde əldə etdiyi nüaliyyətləri yüksək qiymətləndirib.

Söhbət zamanı dövlət başçılarının qarşılıqlı səfərlərinin əhəmiyyəti vurğulanıb. Bu xüsusda Litva Prezidentinin Azərbaycana səfəri və həmin səfər çərçivəsində keçirilmiş görüşlərin önəmi qeyd edilib.

Görüşdə ikitirəfli məsələlər müzakirə olunub, iqtisadi-ticari əlaqələrin daha da genişləndirilməsinin, ticaret dövriyəsinin daha da artırılmasının vacibliyi vurğulanıb. Həmçinin informasiya texnologiyaları, kibertehlükəsizlik, bərpəolunan enerji, investisiyalar, nəqliyyat kimi sahələrdə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edilib. Litvada keçiriləcək biznes forumun əhəmiyyəti və biznes dairələri arasında birbaşa temasların qurulmasının vacibliyi qeyd olunub.

Söhbət zamanı nəqliyyat məsələləri, o cümlədən Xəzər dənizi ilə Baltik dənizinin birləşdirilməsinə dair layihələr barəsində müzakirələr aparılıb. Azərbaycanın Avropa İttifaqı və NATO ilə əməkdaşlığına Litvanın dəstəyi yüksək qiymətləndirilib. Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında Şərqi Tərəfdəşliyi

Programı çərçivəsində həyata keçirilən Twining layihələrində Litvanın feal rol oynadığı xüsusi qeyd olunub, həmçinin imzalanmış üç sənədin əhəmiyyəti vurğulanıb.

Görüş zamanı ekoloji təhlükələr haqqında ilkin xəbərdarlıq sisteminin qurulması və tullantıların idarəolunması sahəsində Litva təcrübəsinin Azərbaycanla bölgündürülmesinin önəmi diqqətən çatdırılıb.

Bundan başqa, iki ölkə arasında imzalanmış gənclər siyaseti sahəsində əməkdaşlıq haqqında Sazişin əhəmiyyəti qeyd olunub, 200-dən çox azərbaycanlı tələbənin Litvada təhsil almaşısı və ölkələrimizin təhsil müəssisələri arasında birgə əməkdaşlığın mövcud olması müsbət amillər kimi qiymətləndirilib, bu sahədə əməkdaşlığın daha da genişləndirilməsi məsələləri müzakirə olunub.

Söhbət zamanı nəqliyyat məsələləri, o cümlədən Xəzər dənizi ilə Baltik dənizinin birləşdirilməsinə dair layihələr barəsində müzakirələr aparılıb. Azərbaycanın Avropa İttifaqı və NATO ilə əməkdaşlığına Litvanın dəstəyi yüksək qiymətləndirilib. Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında Şərqi Tərəfdəşliyi

Görüşdə prokurorluq sahəsində əməkdaşlıq məsələlərinə dair fikir mübadiləsi aparılıb, hər iki ölkənin aidiyəti prokurorluq orqanları arasında sənədlərin imzalanmasının vacibliyi vurğulanıb.

Bundan əlavə, ikitirəfli əlaqələr, Ermənistən-Azərbaycan münasibətlərinin normallaşdırılması məsələləri barədə də fikir mübadiləsi aparılıb.

Prezident İlham Əliyev litvai həmkarına Ermənistənə Azərbaycan arasında danışıqların aparılması və Cənubi Qafqazda təhlükəsizliyin təmin olunmasına dair ölkəmizin baxışları haqqında məlumat verib.

Həmin gün prezidentlər mətbuataya bəyanatlarla çıxış ediblər.

Dövlətimizin başçısı çıxışında qarşılıqlı olaraq önemli məsələlərin müzakirə edildiyini, Litva ilə strateji tərəfdəşliğimizin bir dəfə təsdiqləndiyini diqqət

təcdirib: "Bu, özlüyündə onu göstərir ki, aramızda çox feal siyasi dialoq aparılır və bu dialoq konkret nəticələrde de tamamlanır. Siyasi müstəvədə əldə edilmiş razılışmalat təbii ki, bütün digər sahələre də öz müsbət təsirini göstərir. Biz çox ümidi edirik ki, geləcək illərdə iqtisadiyyat, ticarət sahələrində də siyasi seviyyədə olduğu kimi işlər sürətə gedəcək".

Prezident İlham Əliyev regional məsələlər, Litvada və Azərbaycanda bərpəolunan enerji növlərinin yaradılması, ölkələrimizi və əməkdaşlığını qeyd olunan sahələrdə uğurlu əməkdaşlığa nail olunacağını deyib.

Vilnüsədə Prezident İlham Əliyev Litva Respublikasının Baş naziri xanım İnqrida Šimonite ilə də görüşü olub. Prezident İlham Əliyevin Litva Respublikasına resmi səfəri mayın 22-də başa çatıb.

Görüşdə Azərbaycanla Litva arasında ikitirəfli əməkdaşlıq məsələlərinə dair fikir mübadiləsi aparılıb.

Baş nazir Litvanın Avropa İttifaqının Şərqi Tərəfdəşliyi programı çərçivəsində həyata keçirilən Twining layihələrində feal rol oynadığını xüsusi qeyd edib, ölkəsinin bundan sonra da bu sahədə əməkdaşlıqla hazır olduğunu bildirib.

Ölkələrimiz arasında iqtisadi-ticari əlaqələrin genişləndirilməsinə dair fikir mübadiləsinin aparıldığı görüşdə bu sahədə böyük potensialın olduğu vurğulanıb. Xüsusi investisiyalar, bərpəolunan enerji və digər sahələrdə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olunub.

Dövlətimizin başçısı Ermənistənə Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşdırılması və sülh danışıqları prosesi haqqında məlumat verib.

Söhbət əsnasında Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti Şarl Miçelin dəstəyi ilə həyata keçirilən Brüssel sülh prosesinin əhəmiyyəti vurğulanıb.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər barədə də fikir mübadiləsi aparılıb.

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Vilnüsədə Litva Respublikasının müstəqilliyi uğrunda mübarizədə həlak olanların xatirəsinə ucaldınlardan abidəni ziyarət ediblər, abidənin önünə əklil qoyublara.

Dövlətimizin başçısı və və birinci xanım Vilnüs Qədim şəhərini geziblər.

Vilnüsədə Prezident İlham Əliyevin və həmkarının iştirakı ilə Azərbaycan-Litva biznes forumu da keçirilib. Dövlət başçıları biznes forumda çıxış ediblər.

Prezident İlham Əliyev çıxışında biznes forumda ölkələrimizdə icrası planlaşdırılan layihələrin növləri, o cümlədən işgüzar dairələrin onlarında iştirak yolları barədə müzakirələrdə bəhs edib: "Biz bərpəolunan enerji sahəsinə yatırımlar baxımından eyni istiqamətdə gedərik. Hər iki ölkədə - Baltik və Xəzər dənizlərində çox böyük külək enerjisi potensialı var. Hər iki ölkə bu məsələni gündəliyimizə daxil edib".

Dövlətimizin başçısı qeyd edib ki, bərpəolunan enerji mənbələrinə qoyulan sərmayələr təbii qaza ixrac məqsədləri üçün qənaət etmək imkanını yaradacaq: "Avropanın etibarlı təchizatçısı kimi Azərbaycan bu gün nefti, təbii qazı və elektrik enerjisini ixrac edir. Biz hidrogeni, o cümlədən yaşı hidrogeni ixrac etməyi planlaşdırıq. Bütün bunlar bizim Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığımızın strateji çərçivəsinin bir hissəsidir. Biz Azərbaycanın və Avropa Komissiyasının daha yaxın olmaq səyəlinə verdikləri daimi dəstəyə görə litvalı dostlarımızı və tərəfdəşlərimizə minnetdarıq".

Sonda Prezident İlham Əliyev imzalanan sənədlərin yaxşı neticələrə verəcəyinə ümidi var olduğunu bildirib və bu cür toplantıların səmərəliliyini nümayiş etdircəyini qeyd edib.

Forumda her iki ölkədən iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində fealiyyət göstərən, ümumilikdə, 80-dək şirkət təmsil olunub.

Prezident İlham Əliyev Litva Respublikasına resmi səfəri mayın 22-də başa çatıb.

"Azərbaycanda bioloji müxtəlifliyin qorunması" mövzusunda konfrans və Azərbaycan Respublikası "Qırmızı kitabı"nın III nəşrinin təqdimatı

sek qiyamətləndirib ve geniş ictimaiyyətə təqdim edilməsinin vacibliyini bildirib.

BMT-nin Azərbaycandakı Rezident Əlaqələndirici Ofisinin rəhbəri Kanako Mabuçi vurğulayıb ki, bugünkü konfrans Azərbaycanın biomüxtəlifliyin qorunmasına sadiqliyini və qətiyyətə yanaşlığını nümayiş etdirir. Qeyd edib ki, Heydər Əliyevin hakimiyyəti dövründə Azərbaycan 14 beynəlxalq ekoloji sənədə qoşulub və bu gün Azərbaycanda qorunan ekoloji ərazilər genişlənir, milli parklar yaradılır, bioturizmin inkişafı üçün şərait yaradılır.

Daha sonra AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik İrəclər İrəclər Hüseynova "Azərbaycanın biomüxtəlifliyinin nadir incilərinin qorunub saxlanması "Qırmızı kitabı" in əsas məramıdır" mövzusunda çıxış edib. Qeyd edib ki, "Qırmızı kitabı" in I və II nəşrlərinə daxil edilmiş, lakin keçən müddət ərzində aparılmış mühafizə tədbirləri nəticəsində sayında və arealında əhəmiyyətli artım qeyd edilən növlərin və elcə də adları siyahıda olduğu halda, ölkənin flora və faunasında uzun illər təsadüf edilməmiş növlərin siyahıdan çıxarılmasına, eyni zamanda sayılarında və yayılışında ciddi azalmalar qeyd edilən növlərin əlavə edilməsinə ehtiyac olduğu nəzərə alınaraq, 2019-cu ilde "Qırmızı kitabı" in yeni - III nəşri üzrə fealiyyətlər intensivləşdirilib. Bildirib ki, "Qırmızı kitabı" in Redaksiya heyəti tərəfindən III nəşr üzrə 2019-2023-cü illəri əhatə edən elmi iş programı hazırlanmış, AMEA-da müvafiq Redaksiya heyəti, Botanika, Zoologiya, Dendrologiya, Naxçıvan Biorezervlər institutlarının, Mərkəzi Nəbəbat Bağınnı, digər elmi tədqiqat və təhsil müəssisələrinin alım və mütəxəssislərin dənə təşkil edilmiş işçi grupları tərəfindən iş programının icrası istiqamətində bütün mümkün fealiyyətlər həyata keçirilmişdir.

Ekologiya və təbii sərvətlər nazirinin müavini Vüqar Kərimov isə "Qırmızı kitabı" in 3-cü nəşrine hazırlıq dövründə aparılmış elmi tədqiqat və tərtibat işləri barede" mövzusunda təqdimatla çıxış edib.

Mərasimdə Azərbaycan Respublikasının "Qırmızı kitabı" in rəçyeleri - Prof. Dr. Munir Öztürk (Türkiyə, Egey Universiteti) və Dr. Andrey Rodriguez (Birləşmiş Krallıq, IUCN-nin komissiya üzvü) videomüraciətləri təqdim olunub. Həmçinin ilk dəfə tərtib olunan çəhrayı siyahıya 49-u ali, 2-si ibtidai olmaqla 51 bitki növünün salındığını söyləyib.

Bildirib ki, bir çox mütəxəssislərin gərgin əməyi sayəsində ərsəyə gelmiş "Qırmızı kitabı" in III nəşri respublikamızın biomüxtəlifliyin qorunması, nəslİ kəsilmək təhlükəsi altında olan fauna və flora növlərinin dəqiqləşdirilməsi və mühafizəsi tədbirlərinin gücləndirilməsi üzrə əsas istiqamətvericisi sənəd kimi mühüm rol oynayacaqdır.

AR Milli Məclisinin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sənədi Sadiq Qurbanov isə çıxışında xas nadir endemik bitkilərin işğaldan azad edilmiş erazilərimiz nəslİ kəsilmək təhlükəsi ilə üz-üzə qaldığını, bədnam qonşularımızın sözügeden erazilərdə biomüxtəlifliyi məhv etdiyini söyləyib. Qeyd edib ki, bu gün ölkəmizdə bioloji müxtəlifliyin qorunması, saxlanması istiqamətində dövlət siyaseti uğurla həyata keçirilir. Sadiq Qurbanov çıxışında "Qırmızı kitabı" in III nəşrinin yüksək qiyamətləndirib və geniş ictimaiyyətə təqdim edilməsinin vacibliyini bildirib.

Mayın 23-də AMEA-nın Əsas binasında Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr edilmiş "Azərbaycanda bioloji müxtəlifliyin qorunması" mövzusunda konfrans və Azərbaycan Respublikası "Qırmızı kitabı"nın III nəşrinin təqdimatı keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, Ekologiya və təbii sərvətlər naziri Muxtar Babayev, AR Milli Məclisinin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sənədi Sadiq Qurbanov, BMT-nin Azərbaycandakı Rezident Əlaqələndirici Ofisinin rəhbəri Kanako Mabuçi, millət vekilleri, səfirler, aidiyyəti şəxslər və KIV nümayəndələri iştirak ediblər.

Konfransdan önce Ümummilli Lider Heydər Əliyevin AMEA-nın Əsas binasındaki büstü qarşısına ekili və gül dəstələri qoyulub, xatirəsi ehtiramla yad edilib. Daha sonra tədbir çərçivəsində hazırlanmış nəşrlərden və rəsmi əsərlərindən ibarət sərgiye baxış keçirilib.

Tədbir Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin sesləndirilməsi ilə başlayıb. Sonra "Qırmızı kitabı" a həsr edilmiş videoçarx nümayiş olunub.

Konfransda giriş nitq-i ile çıxış edən AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, ölkə başçısının Sərəncamı əsasında AMEA-nın və Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin əməkdaşlarının ərsəyə getirdiyi iki cilddən ibarət Azərbaycan Respublikası "Qırmızı kitabı"nın III nəşri "Heydər Əliyev İli"nin əlamətdar hadisələrindən biridir və hər iki qurumun Ulu Öndərin 100 illiyinə müsbüm töhfəsidir.

Akademik İsa Həbibbəyli qeyd edib ki, çox zengin təbiətə və çoxesrlik tarixa malik olan Azərbaycanda təbii sərvətlərin, ətraf mühitin qorunması, təbiətin mühafizəsinin təskili, biomüxtəlifliyin dənədə zənginləşdirilməsi ölkəmizdə əsasən Ulu Öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətinin ilk illərindən etibarən sistemli şəkildə həyata keçirilməye başlanılmışdır və bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir.

Ölkəmizdə milli parklar, təbiət qoruqları və yasaqlıqların yaradılmasının Heydər Əliyev - İlham Əliyev epoxasının Azərbaycan tarixinə getirdiyi yeniliklər olduğunu deyən AMEA rəhbəri ötmüddət ərzində ölkəmizdə təbiətin qo-

runması və mühafizəsi istiqamətində bir çox rəsmi sənədlərin, qərarların qəbul edildiyini bildirib. Akademik İsa Həbibbəyli dəqiqətə çatdırıb ki, ölkəmizdə biomüxtəlifliyin qorunması və inkişaf etdirilməsində Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın teşəbbüsü ilə həyata keçirilən proqramlar və layihələr də mühüm rol oynayır və bu istiqamətdə Heydər Əliyev Fondunda və IDEA İctimai Birliyinin rəlu xüsusi qeyd etmək lazımdır. AMEA prezidenti Azərbaycanda biomüxtəlifliyin qorunmasının həm həyat tərzinə, həm de mükəmməl bir strateji əhəmiyyətə malik olan dövlət siyasetinə çevrildiyini söyləyib.

Akademik İsa Həbibbəyli "Qırmızı kitabı" in meydana çıxmasının ölkəmizdə həyata keçirilən dövlət siyaseti nəticəsində gerçəkləşmiş möhtəşəm bir layihə olduğunu deyib: "Hələ sovet hakimiyyəti illərində, Ulu Öndərin 1977-ci ilde imzaladığı qərarla Azərbaycanda "Qırmızı kitabı" ların hazırlanmasına başlanılmışdır. 1989-cu ildə Azərbaycan Respublikasının "Qırmızı kitabı" ların hazırlanmasına başlanılmışdır. 1989-cu ildə Azərbaycan Respublikasının "Qırmızı kitabı" in birinci cildi nəşr olunmuşdur. Sonrakı illərdə ölkəmizdə baş verən iktimal-siyasi proseslər, keçid dövründən çətinlikləri bu sahədə işləri ləngitsə də, müəyyən nəticələr əldə olunmuşdur. 2013-cü ildə ikinci nəşr meydana çıxmışdır. Nazirlər Kabinetinin qərarına əsasən, "Qırmızı kitabı" in 10 idən bir nəşri nəzərdə tutulub ki, bu gün təqdim olunan üçüncü cild AMEA-nın və Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin əməkdaşlarının, Botanika və Zoologiya institutlarının alımlarının ərsəyə getirdiyi müükəmməl işdir. Azərbaycan və ingilis dillərində hazırlanın, latınca da verilən növlər ən yüksək akademik nəşrə cavab verir. Kitabda 700-dən çox flora və fauna növünün mühüm elmi əsərlər, elcə də minden çox nadir şəkil öz əksini tapmışdır. Qorunmasına və mühafizəsinə ehtiyac olan flora və fauna növlərinin siyahısı da verilmişdir. Azərbaycan təbiətsünnətlərinin elminin müstəqillik illərində müsbüm elmi nailiyyətlərindən biridir".

Ekologiya və təbii sərvətlər naziri Muxtar Babayev isə çıxışında qeyd edib ki, hələ sovet hakimiyyəti illərində Azərbaycana rəhbərliyinin birinci dövründə görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev təbii sərvətlərin qorunması, yaşlılaşdırma tədbirlərinin miqyasının artırılması sahəsində əhəmiyyətli addımlar atmış, müsbüm

və heyvan növlərinin mühafizəsi və gelecek nəslilərə çatdırılmasında "Qırmızı kitabı" in nəşri vacib əhəmiyyət daşıyır. "Qırmızı kitabı" in III nəşrinin bir sira özəllikləri barədə məlumat verən Muxtar Babayev bu nəşrde 30 illik uzun müddəti fasilədən sonra işğaldan azad edilmiş erazilərimizdə - Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları üzrə nadir bitki və heyvan növlərinin tədqiq olunduğu deyil. Bildirib ki, "Qırmızı kitabı" in III nəşrində nadir, nəslİ kəsilmək və təhlükə altında olmaqla, qorunmasına ehtiyac yaranan 460 növ bitki, 241 heyvan, o cümlədən 47 növ göbəlek adı daxil edilmişdir. Həmçinin ilk dəfə tərtib olunan çəhrayı siyahıya 49-u ali, 2-si ibtidai olmaqla 51 bitki növünün salındığını söyləyib.

Bildirib ki, bir çox mütəxəssislərin gərgin əməyi sayəsində ərsəyə gelmiş "Qırmızı kitabı" in III nəşri respublikamızın biomüxtəlifliyin qorunması, nəslİ kəsilmək təhlükəsi altında olan fauna və flora növlərinin dəqiqləşdirilməsi və mühafizəsi tədbirlərinin gücləndirilməsi üzrə əsas istiqamətvericisi sənəd kimi mühüm rol oynayacaqdır.

AR Milli Məclisinin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sənədi Sadiq Qurbanov isə çıxışında xas nadir endemik bitkilərin işğaldan azad edilmiş erazilərimiz ekosistemlərin, nadir fauna və flora növlərinin mühafizəsində əhəmiyyətli rol oynayır. Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın teşəbbüsü ilə ölkəmizin zəngin bioloji müxtəlifliyinin qorunması və onun gelecek nəslilərə çatdırılması istiqamətində UNESCO ilə işlər aparılır", - deyə M. Babayev vurğulayıb.

Nazir çıxışında qeyd edib ki, bioloji müxtəlifliyin qorunub saxlanması, həmçinin nadir və nəslİ kəsilməkdə olan bitki

AMEA-da Natəvanın "Gül dəftəri" - illüstrasiyalı şeirlər albomu"nun UNESCO-nun Dünya Yaddaşı Beynəlxalq Reyestrinə daxil edilməsi münasibətilə brifinq keçirilib

Mayın 22-də AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Xurşidbanu Natəvanın "Gül dəftəri" - illüstrasiyalı şeirlər albomu"nun UNESCO səviyyesində qəbulunun elamətdar hadisə olduğunu qeyd edib, ölkəmiz üçün mühüm və önəmli olan bu elamətdar hadisəni bədnəm qonşularımızın haqsız ərazi iddialarına tutarı bir cavab olduğunu vurğulayıb. Akademik Isa Həbibbəyli bildirib ki, Xurşidbanu Natəvanın "Gül dəftəri" illüstrasiyalı şeirlər toplusunUNESCO səviyyəsində Azərbaycan əlyazması kimi qiymətləndirilməsi Qarabağın Azərbaycan torpağı olmasının növbəti təkzibolunmaz sübutudur. AMEA rəhbəri əlyazma nüsxəsinin UNESCO-nun Dünya Yaddaşı Beynəlxalq Reyestrinə daxil edilməsinin Müzəffər Ali Baş Komandan, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Rəhbərliyi ile Vətən mühəribəsində eldə olunan möhtəşəm Qələbənin Beynəlxalq aləmdə inikası və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın elm və mədəniyyət sahəsində gördüyü işlərin mühüm nəticələrində biri olduğunu nüzərə çatdırıb.

Həmçinin diqqət çatdırıb ki, Qarabağ xanlarının nəslinə mənsub olan görkəmli ictimai xadim Natəvanın illüstrasiyalı şeirlər toplusunun iqtamətgahı Parisdə yerləşen UNESCO-nun Dünya Yaddaşı Beynəlxalq Reyestrinə daxil edilməsi ədalət principini pozan Fransanın şovinist qüvvələrinə təsirli cavabdır.

Həmçinin diqqət çatdırıb ki, Qarabağ xanlarının nəslinə mənsub olan görkəmli ictimai xadim Natəvanın illüstrasiyalı şeirlər toplusunun iqtamətgahı Parisdə yerləşen UNESCO-nun Dünya Yaddaşı Beynəlxalq Reyestrinə daxil edilməsi ədalət principini pozan Fransanın şovinist qüvvələrinə təsirli cavabdır.

AMEA prezidenti, o cümlədən Xurşidbanu Natəvanın "Gül dəftəri" - illüstrasiyalı şeirlər albomu"nun əlyazma kimi siyahıya daxil edilməsin həm de Natəvanın UNESCO səviyyəsində dünyada tanınması üçün əhəmiyyətli hadisə olduğunu bildirib. Qeyd edib ki, bu, həm de Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının və M.Füzuli adına Əlyazmalar Institutunun dünyamıqyaslı uğurlarından biridir.

Akademik Isa Həbibbəyli çıxışında bu gün kimi Əlyazmalar Institutunda qorunub saxlanılan beş əlyazmanın Dünya Yaddaşının Beynəlxalq Reyestrinə daxil olduğunu, onlardan yalnız Məhəmməd Füzulinin və Xurşidbanu Natəvanın əsərlərinin ana dilində yazılığını söyləyib.

AMEA rəhbəri şeirlər toplusunUNESCO-nun Dünya Yaddaşı Beynəlxalq Reyestrinə daxil edilməsində əməyi keçən her kəsə, Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramova, UNESCO üzrə Azərbaycan Respublikasının Milli Komissiyasının baş katibi Seymour Fətliyev, komissiyanın əməkdaşlarına və Əlyazmalar Institutunun rəhbərliyinə minnətdarlığını bildirib.

UNESCO üzrə Azərbaycan Milli Komissiyasının əməkdaşı Emil Əh-

mədov ölkəmizin zəngin ərşinin Beynəlxalq səviyyədə tanidlama və digər ölkələr tərəfindən özelleşdirme cəhdələrinin qarşısının alınması məqsədilə Azərbaycan tərəfindən UNESCO-nun Dünya Yaddaşının Beynəlxalq Reyestrinə sənəddi ərşimizə dair nominasiyaların təqdimatının böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini, bu istiqamətdə aparılan fəaliyyətin müteşəkkil şəkildə həyata keçirilməsi məqsədilə AMEA-nın nəzdində UNESCO-nun Dünya Yaddaşının Beynəlxalq Reyestrinə daxil olması və ümumilikdə sənət əsərlərimizin dünya səviyyəsində qəbul olunması bizim uğurumuz, zəngin mədəniyyətimizin səbətu, mənfur düşmənlərin yersiz iddialarına bir cavabdır.

İnstitutun Beynəlxalq elmi-mədəni əlaqələr şöbəsinin müdürü, "Xurşidbanu Natəvanın "Gül dəftəri" - illüstrasiyalı şeirlər albomu" nominasiyasını Beynəlxalq komissiya qarşısında təqdim edən, tarix ü.f.d., dosent Nigar Babaxanova çıxışında bu işe 2019-cu ilin sonlarında Əlyazmalar Institutunda yaradılmış işçi qrupun tərkibində başlığı qeyd edib. Bildirib ki, Əlyazmalar Institutunun baş direktorunun rəhbərliyi ilə xüsusi komissiya yaradılmış və müvafiq sənədləşmələrdən sonra UNESCO-ya nominasiya üçün müraciət edilmişdir. 2019-cu ildən 2023-cü ilə qədər

nəlxalq Reyestrinə salınmasının elamətdar bir hadisə olduğunu qeyd edib. Bildirib ki, Xurşidbanu Natəvan Qarabağda yaşayıb yaratıda, təkçə Qarabağı deyil, bütün Azərbaycanı təmsil edən, birləşdirən bir ictimai xadim olub. Alimin sözlərinə görə, "Gül dəftəri" şeirlər toplusunun Dünya Yaddaşının Beynəlxalq Reyestrinə daxil olması və ümumilikdə sənət əsərlərimizin dünya səviyyəsində qəbul olunması bizim uğurumuz, zəngin mədəniyyətimizin səbətu, mənfur düşmənlərin yersiz iddialarına bir cavabdır.

Daha sonra tədbir iştirakçıları,

media nümayəndələri, qonaqlar, həmçinin Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının müəllim və bütöv bir epoxanı özündə əks etdirir. İnstitutun icraçı direktoru, fil.e.d. Paşa Kerimov çıxışında qeyd edib ki, bu hadisə tekçə Əlyazmalar Institutunun və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının deyil, həm de bütün Azərbaycanın uğuru və nailiyyətidir, cənubi Xurşidbanu Natəvanın bu əsəri vahid Azərbaycan incəsənetini və bütöv bir epoxanı özündə əks etdirir.

Daha sonra tədbir iştirakçıları, media nümayəndələri, qonaqlar, həmçinin Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının müəllim və tələbə heyətinin bir qrup nümayəndəsi Əlyazmalar Institutunun Eksposisiya zalında nümayiş olunan Xurşidbanu Natəvanın rəhbərliyinə minnətdarlığını bildirib. Memarlıq və İncəsənət Institutunun baş direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü Ərtegin Salamzadə isə çıxışında Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası ilə geniş əlaqələri olduğunu, institutun bir çox əməkdaşlarının Rəssamlıq Akademiyasının məzunu olduğunu vurğulayıb. Müəssisə barədə məlumat verən Ərtegin Salamzadə Üzeyir Hacıbəyov, Mikayı Hüseynov kimi dahi şəxslərin institutun rəhbərlik etdiyini diqqət çatdırıb, görüşün elm və təhsilin integrasiyasını baxımından önemine toxunub.

Görüşdə Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının Tədris və tərbiyə işləri üzrə prorektoru Azad Zeynalov, istehsalat təcrübəsinin rəhbəri Seidə Qulubayova, interyer üzrə dizayner Emiliya Yanakiyeva, ADRA-nın Dizayn kafedrasının "İnteryer üzrə dizayn" ixtisaslaşmasında təhsil alan II kurs tələbələri, eləcə də AMEA-nın Memarlıq və İncəsənət Institutunun rəhbərliyi və əməkdaşları iştirak ediblər.

Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası ilə əməkdaşlığın gələcək illərdə də davam etdirilməsində maraqlı olduqlarını diqqətə çatdırıb. AMEA rəhbəri təcrübə prosesinin yekununda tələbələrin el işlərində ibarət "AMEA Rəssamlıq Akademiyasının tələbələrinin gözü ilə" adlı sərgisinin keçirilməsini təklif edib.

Sonra çıxış edən Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının Tədris və tərbiyə işləri üzrə prorektoru Azad Zeynalov təcrübə prosesi barədə məlumat verib, tələbələrin 3

AMEA-nın prezidenti Isa Həbibbəyli Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının tələbələri ilə görüşüb

Mayın 22-də AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyətinin binasında təcrübə keçən Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının (ADRA) müəllim və tələbələri ilə görüşüb.

Görüşdə Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının Tədris və tərbiyə işləri üzrə prorektoru Azad Zeynalov, istehsalat təcrübəsinin rəhbəri Seidə Qulubayova, interyer üzrə dizayner Emiliya Yanakiyeva, ADRA-nın Dizayn kafedrasının "İnteryer üzrə dizayn" ixtisaslaşmasında təhsil alan II kurs tələbələri, eləcə də AMEA-nın Memarlıq və İncəsənət Institutunun rəhbərliyi və əməkdaşları iştirak ediblər.

Tədbirdə çıxış edən akademik Isa Həbibbəyli rəssamlıq sənətinə olan dərin hörmətindən və bu istiqamətdə, xüsusilə "Molla Nəsreddin" jurnalının rəssamları Oskar Şmerling, İosif Rotter və Əzim Əzimzadənin həyatı və yaradılmasına dair apardığı tədqiqatlardan danışır. Azərbaycanın mərhum rəssamı Tahir Salahovun və akademik Ömər Eldarovun ölkəmizdə rəssamlıq, həykəltəraşlıq sənətinin inkişafına mü-

hüm töhfələr verdiklərini, öz əsərləri ilə genç rəssamları həvəsləndirdiklərini bildirən akademik Isa Həbibbəyli hazırlı Ülvyyə Həmzəyeva, Cavid İsmayılov, Həbibə Allahverdiyeva və digər rəssamların mükəmməl əsərlər ərsəyə gətirdiklərini, bu sahəni uğurla davam etdirdiklərini söyləyib.

AMEA rəhbəri qeyd edib ki, Xalq rəssamı Natiq Əliyevin Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının rektoru təyin olunması Akademiyani yeni mərhələyə qaldırmağa və gönc kadrların hazırlanması işinə təkan verəcək: "Ulu Öndər Heydər Əliyevin heykəllərini yaratmaqdə özünü sına-

yan iki nəfər var ki, bunlar Ömər Eldarovla Natiq Əliyevdir və her ikisi bunun öhdəsindən layiqince geliblər. Heykəllərde fərdi üslub yaratmaq nə qədər çətin olsa da, hər ikisi bunu məhərətlə bacarıb".

Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının tələbəlerinin illə dəfə AMEA-nın Rəyasət Heyətində olduqlarını deyən akademik Isa Həbibbəyli özündə barokko, qotik, Avropa klassizmi, yunan-roma üslubunu və Azərbaycan mədəniyyətini birləşdirən AMEA-nın Rəyasət Heyətinin binasının tikilmə tarixi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının binası-

na çevriləməsi haqqında tələbələrə məlumat verib.

Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası ilə əməkdaşlığın gələcək illərdə də davam etdirilməsində maraqlı olduqlarını diqqətə çatdırıb. AMEA rəhbəri təcrübə prosesinin yekununda tələbələrin el işlərində ibarət "AMEA Rəssamlıq Akademiyasının tələbələrinin gözü ilə" adlı sərgisinin keçirilməsini təklif edib.

Sonra çıxış edən Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının Tədris və tərbiyə işləri üzrə prorektoru Azad Zeynalov təcrübə prosesi barədə məlumat verib, tələbələrin 3

Heydər Əliyev və Azərbaycan neft strategiyası: neft-qaz geologiyası və geotexnologiyalarında irəliləyişlər

Mayın 24-de Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illik yubileyinə həsr edilmiş "Heydər Əliyev və Azərbaycan neft strategiyası: neft-qaz geologiyası və geotexnologiyalarında irəliləyişlər" mövzusunda beynəlxalq elmi-praktiki konfrans öz işinə başlayıb. Tədbir AR Elm və Təhsil Nazirliyinin Neft və Qaz Institutunun təşkilatçılığı ilə keçirilib.

"Holiday Inn Baku" otelində keçirilən açılış mərasimində AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, AMEA Rəyasət Heyətinin üzvləri, Elm və Təhsil Nazirliyinin tabeliyində olan bir sıra elmi müəssisələrin baş direktorları, əməkdaşları, Milli Məclisin deputatları, SOCAR-in nümayəndələri, Türkiyə, Gürçüstan, Özbəkistan, Türkmenistan, İsrail, Qazaxıstan, Rusiya, Tacikistan və digər ölkələrdən alımlar iştirak ediblər.

Övvələc Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirilib.

Tədbirdə giriş nitqi ilə çıxış edən Neft və Qaz Institutunun baş direktoru, akademik Fəxrəddin Qədirov Ümummilli Lider Heydər Əliyevin neft strategiyasının bir neçə mərhələdən ibarət olduğunu, ilkin mərhələdə, yeni Ulu Öndərin ölkəmizə rehbərlik etməye başladığı 1969-cu ildən etibarən Xəzər də apılan geoloji-keşfiyyat, qazma işləri nəticəsində Azəri-Çırqı-Güneşli kimi dərinliklərdə yerləşən zengin neft yataqlarının keşf olunduğunu deyib.

Diqqətə çatdırıb ki, müstəqillik illərində Ümummilli Lider "Neft Azərbaycanın milli servetidir" devizini əsas tutaraq xarici neft şirkətlərini ölkəmizə dəvət etdi, yeni neft strategiyası işlenib hazırlanı.

Akademik Fəxrəddin Qədirov Ümummilli Lider Heydər Əliyevin neft strategiyasının həyata keçirilməsində Musa Əliyev, Şəfaət Mehdiyev, Xoşbəxt Yusifzadə kimi Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının alımlarının xüsusi rolü olduğunu, müstəqillik illərində isə Geolojiya və Geofizika İnstitutunun bu sahədə fərqləndiriyini söyləyib.

Tədbirdə çıxış edən AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, rezerv və neft strategiyası mövzusu Heydər Əliyev və Azərbaycan dövlətçiliyi probleminin ana xətlərini müəyyən edən strateji əhəmiyyətə malik bir məsələdir. Qeyd edib ki, Heydər Əliyevin şəxsiyyətinin və onun görüyü işlərin miqyası əhəmiyyətli elmi araşdırımlar aparmağa, monoqrafiyalar yazmağa,

dissertasiyalar müdafiə etməyə, ümumiləşdirmələr aparmağa tam əsas verir.

"Bütün bunlarla bərabər hesab edirəm ki, Heydər Əliyev və neft strategiyası, Heydər Əliyev və Azərbaycan nefti məsələsi bu mövzuların içərisində əsas yer tutur. Heydər Əliyevin neft strategiyası məsəlesi Ulu Öndərin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi hem birinci mərhələdə, hem də ikinci mərhələdə tale ilə, inkişafla, yüksəlişle bağlıdır. Ulu Öndər Azərbaycan neftindən xalqımızın milli məraqlarına uyğun istifadəsi siyasetini həyata keçirmək üçün mümkün yolları tapmağı bacarmışdır", - deyə akademik İsa Həbibbəyli bildirib.

AMEA rəhbəri qeyd edib ki, Ulu Öndər SSRİ dövründə Azərbaycanda neft emalı sənayesini bərpa etmək və miqyasını genişləndirməkə ölkədən xanı neft ixracının payını qat-qat azaltmağa nail olmuş, apardığı siyaset nəticəsində neft hasilatı bir neçə dəfə artmış və ölkəmizə düşən pay əvvəlki illərdən çox olmuşdur. Həmçinin bildirib ki, Ulu Öndər SSRİ rəhbərliyinin diqqətini Azərbaycanın başqa potensialına, üzümçülük, şərabçılıq

sənayesine, bostan tərəvəz mahsullarına yönəltməklə sovet ittifaqının Azərbaycana yönəlmis neft siyasetini yumşaltmağa qadir ola bilmişdir.

Ölkəmizin müstəqilliyyinin ilk illərində üzləşdiyi çətin iqtisadi böhran barədə de danışan akademik İsa Həbibbəyli Ulu Öndərin diplomatik bacarığı, uzaqgörənlilik, dəmir iradesi imzalanmış "Ösrrin müqaviləsi" ilə xarici investorları ölkəmizə gətirdiyini, hasilatın pay bölgüsü ilə Azərbaycan neftindən xalqımızın mənafeyi namına istifadə etməyi bacardığını söyləyib. Diqqətə çatdırıb ki, bununla bir çox dövlətin Azərbaycanın dostuna və tərəfdəşinə çevrildiyini, ölkəmizlə həmçən olduqlarını, ölkəmizin real gəlirlərin və dövlət bütçesinin formalaşdığını, Azərbaycanın inkişaf etməyə başladığını vurgulayıb.

Prezident İlham Əliyevin Ulu Öndərin cəmiyyət həyatının bütün sahələrində olduğu kimi, neft strategiyası istiqamətində də atlığı bütün addımları böyük bacarıqla, istedadla, iradə ilə inkişaf etdirdiyini deyən AMEA rəhbəri həmin zəmin əsasında ölkə başçısının yeni neft epoxasını forma-

laşdırıldıqını, TANAP, TAP, "Cənub Qaz Dehlizi" kimi və digər beynəlxalq layihələrin həyata keçirildiyini bildirib. Vurğulayıb ki, bu gün Azərbaycan Avropanın enerji təhlükəsizliyində əsas rol oynayır və neftin, qazın satışından əldə olunan gelir ölkəmizdə qeyri-neft sektorunun inkişafına, ən əsası isə insan kapitalına yatırılır.

Sonra AR Elm və Təhsil Nazirliyinin Geologiya və Geofizika Institutunun baş direktoru, akademik Akif Əlizadə çıxış edərək bildirib ki, tədbirdə bir çox ölkədən qonağın iştirak etməsi Azərbaycanın neft strategiyasının hələ də dönyanın diqqətində olmasının göstəricisidir. Ulu Öndərin 1969-cu ilde respublika hakimiyyətinə geldikdən sonra Azərbaycanın neft strategiyasında əsaslı dönüşün qeydə alındığını deyən akademik Akif Əlizadə həmin dövrde Heydər Əliyevin atlığı addımların Azərbaycanın neftini qorumaq və gelecek nəsilərə saxlamaq məqsədi daşıdığını söyləyib.

SOCAR-in baş geoloqu Arzu Cavadova isə təmsil etdiyi qurum tərəfindən aparılan neft strategiyasından dənişib, bu gün SOCAR-da neft-qaz-kondensatından əlavə, bərpə olunan alternativ enerji mənbələri üzrə de işlərin davam etdirildiyini söyləyib, konfransın Ulu Öndərin neft siyasetini yenidən tədqiq etməyə imkan verəcəyini deyib və tədbirin işinə uğurlar arzulayıb.

Daha sonra Ümummilli Lider Heydər Əliyevin neft strategiyasını əks etdirən film nümayiş olunub.

Konfransda, həmçinin AMEA-nın müşaviri, akademik Yaqub Mahmudov "Azərbaycanın dövlətçilik tarixində Heydər Əliyev şəxsiyyəti", Neft və Qaz Institutunun professoru Vəqif Kərimov və Serqo Orconikidze adına Rusiya Dövlət Geoloji Keşfiyyat Universitetinin eməkdaşı Ulyana Serikova "Müasir Azərbaycan dövlətinin banisi Heydər Əliyev - Azərbaycanın neft strategiyası konsepsiyasının müəllifididir", AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik Ibrahim Quliyev, Neft və Qaz Institutunun elmi katibi, y.e.ü.f.d. Şəhələ Hüseynova və şöbə müdürü, g.-m.e.d. Namaz Yusubov "Karbohidrogen sistemləri və palçıq vulkanizmi: paragenezis və ya birgə inkişaf" və Türkiyənin Dokuz Eylül Universitetinin professoru Günay Çiftci "Yeni oyun dəyişidirici: dəniz qaz hidratları" mövzularında məruzələrlə çıxış ediblər.

Öz işini elmi sessiyalarla davam etdirən konfrans mayın 25-de başa çatıb. Mayın 26-da isə konfrans iştirakçıları palçıq vulkanlarına səfər edəcəklər.

Məhkəmə arxeologiyası və məhkəmə antropologiyası: humanitar tətbiqlər

Mayın 23-də AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında "Məhkəmə arxeologiyası və məhkəmə antropologiyası: humanitar tətbiqlər" mövzusunda beynəlxalq konfrans işə başlayıb.

Beynəlxalq tədbir Azərbaycan Respublikası Əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüş vətəndaşlarla əlaqədar Dövlət Komissiyası, AMEA-nın Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutu və Beynəlxalq Qızıl Xaç Komitəsinin (BQXK) birgə təşkilatçılığı ilə Azərbaycanda ilk dəfədir keçirilib.

Tədbirin giriş sözü ilə açan AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli konfransın bütün region üçün aktual və yeni elmi istiqamətlərə həsr olunduğunu vurgulayıb, tədbirin AMEA-da məhkəmə arxeologiyası və antropologiyası məsələlərinə dair ilk konfrans olduğunu diqqətə çatdırıb. O, beynəlxalq konfransın işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə ermənilər tərəfindən 30 il ərzində töredilmiş cinayətlərin arxeoloji və antropoloji baxımdan tədqiqinə öz töhfəsini verəcəyinə əməniliyini ifade edib.

Alim Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunda hələ bir neçə il önce Antropologiya Mərkəzinin yaradıldığını xatırladaraq, Akademiyada antropoloji tədqiqatların aparılmasına böyük diqqət yetirildiyini bildirib. Diqqətə çatdırıb ki, bu günlərdən Antropologiya Mərkəzinin son 4 il ərzində apardığı tədqiqatların nəticələrindən ibarət elmi məqalələr toplusunun I buraşılışı işi üzü görüb.

AMEA rəhbəri qeyd edib ki, Antropologiya Mərkəzində fəaliyyət göstərən gənc tədqiqatçıların dünyada antropologiya elmində gedən prosesləri, bu istiqamətdə elde olunan mübəhm elmi nəticələri və beynəlxalq təcrübəni öyrənməsi, elecə də ölkəmizdə antropologiya elmini inkişaf etdirməsi üçün dünya arxeoloq və antropoloqlarının bir araya geldiyi bu kimi konfransların keçirilməsinin böyük önemi vardır.

Akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycanın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin xalqımız qarşısında xidmətlərinin nəticəsi olaraq müstəqillik qazandığını və ölkə Prezidenti İlham Əliyevin bu hüquqi dövləti bütün istiqamətlər üzrə inkişaf etdirirək dünyada və regionda nüfuzlu bir dövlət əməkdiyi vurgulayıb.

"Prezident İlham Əliyev apardığı xarici və daxili siyasetlə müstəqil Azərbaycanı yeni bir intibah səviyyəsinə qaldırmışdır", - deyən AMEA prezidenti 30 il ərzində Ermenistanın işğalı altında olmuş torpaqlarımızda töredilmiş vəhşiliklərin bu torpaqların azad olunmasından sonra araşdırılması üçün görülən işlərdən danışib. O, bu ərazilərdə erməni vəhşiliklərinin nəticəsi olan kütləvi meyitlərin kimliyinin müəyyənəşdirilməsində, bu istiqamətdə elmi tədqiqatlara əsaslanan nəticələrin eldə olunmasında problemlərin olduğunu deyərək, bu baxımdan bugünkü konfransın təşkilatçısı olan qurumların birgə fəaliyyətinin önemini toxunub.

Akademik İsa Həbibbəyli hüquqi, siyasi və elmi əhəmiyyətə malik olan tədbirin məhkəmə arxeologiyası və antropologiyası sahələrində ABŞ, Argentina, Bosniya və Herseqovina, İsveç-

ya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun əməkdaşlarının yaxından iştirak etdiklerini vurgulayıb.

Tədbirdə BQXK-nin Azərbaycandakı Nümayəndəliyinin rəhbəri Draqana Koic çıxış edərək məhkəmə tibbi ekspertizasından, təmsil etdiyi qurumun fealiyyətindən və təcrübəsindən söz açıb. BQXK təmsilçisi "Azərbaycanda münaqışa ilə əlaqədar itkin düşmüş şəxslərin qalıqlarının götürülməsi və identifikasiyası üzrə Pilot layihə"nin həyata keçirilməsinə dəstək verdiklərini də vurgulayıb. O, konfransın bu sahələrin inkişafına və əlaqələrin genişləndirilməsinə öz töhfəsini verəcəyinə əməniliyini bildirib.

Daha sonra AMEA-nın Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun baş direktoru, professor Abbas Seyidov çıxış edərək məhkəmə arxeologiyası və məhkəmə antropologiyası mövzusunda Cənubi Qafqaz regionunda keçirilən ilk beynəlxalq tədbirin əsas müzakirə obyektiinin Birinci Qarabağ Mühəribəsi dövründə (1988-1994-cü illər) itkin düşmüş şəxslərin qalıqlarının götürülməsi və identifikasiyası üzrə Pilot layihə"nin həyata keçirilməsinə dəstək verdiklərini də vurgulayıb. O, konfransın bu sahələrin inkişafına və əlaqələrin genişləndirilməsinə öz töhfəsini verəcəyinə əməniliyini bildirib.

Daha sonra AMEA-nın Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun baş direktoru, professor Abbas Seyidov çıxış edərək məhkəmə arxeologiyası və məhkəmə antropologiyası mövzusunda Cənubi Qafqaz regionunda keçirilən ilk beynəlxalq tədbirin əsas müzakirə obyektiinin Birinci Qarabağ Mühəribəsi dövründə (1988-1994-cü illər) itkin düşmüş şəxslərin qalıqlarının götürülməsi və identifikasiyası üzrə Pilot layihə"nin həyata keçirilməsinə dəstək verdiklərini də vurgulayıb. O, konfransın bu sahələrin inkişafına və əlaqələrin genişləndirilməsinə öz töhfəsini verəcəyinə əməniliyini bildirib.

Direktor hazırlıda ekspediisiyanın Füzuli rayonunun Yuxarı Seyidəhmedli və Aşağı Seyidəhmedli kəndləri ərazisində tədqiqat işlərini davam etdirdiklərini söyləyib. Daha sonra beynəlxalq tədbir işini panel iclasları ilə davam etdirib.

Qeyd edək ki, mayın 24-dək davam edən konfransda müxtəlif ölkələrdən olan iki yüzden çox iştirakçı məhkəmə arxeologiyası və antropologiyası ilə bağlı bilik və təcrübələrini bölüşüb.

Müstəqillik tariximiz

2020-ci il Azərbaycanın çoxəslik tarixinə Zəfər ili kimi yazılıdı. Müstəqilliyimizin bərpasının 27 ili torpaqlarımızın işğalından azad edilməsi üçün hazırlıq işlərinə yönəldildi. Bu illər ərzində her bir tarixi günü, bayramı qeyd edərkən bu arzu ifadə edildirdi ki, tezliklə torpaqlarımız işğalçılarından təmizlənsin, vətəndaşların pozulmuş hüquqları bərpə edilsin, soydaşlarımızın doğma yurd-yuvalarına qayıtsınlar.

Müstəqilliyimizin bərpasının 30-cu il dövümunu torpaqlarımızın tarihi sahibinə qovuşması, qalibiyətini ruhunda qeyd etdi. Təbii ki, bunları qeyd etməkde məqsədimiz səbəbsiz deyil. Bütün bunların fonunda dövlətçilik tariximizdə müstəsna əhəmiyyətli merhələlərin, xüsusən müstəqilliyin əldə edilməsi və bərpası kimi tarixi günlərin onların mahiyyəti və məzmununa uyğun da-ha dəqiq ifadə olunması böyük önəm kəsb etdi. Dövlət başçısı İlham Əliyevin 15 oktyabr 2021-ci ilde təsdiqlədiyi "Müstəqillik Günü haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda da bu mühüm məqamlar öz əksini təpib.

1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Milli Şurası İstiqlal Beyannamesini imzalamaqla Azərbaycanın müstəqilliyini dünyaya bəyan etmiş, xalqımızın çoxəslik dövlətçilik ənənələrini davam etdirmişdir. Qısa dövr ərzində Azərbaycanın ilk parlamenti, hökuməti yaradılmış, dövlət atributları təsis olunmuş, sərhədəri müəyyən edilmiş, dövlət quruluğu sahəsində mühüm tədbirlər həyata keçirilmiş, Cümhuriyyətin beynəlxalq münasibətlər sisteminin subyekti kimi tanınması, diplomatik müstəvilde milli məraqların qorunması istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır. Yeni fəaliyyətə başlamış parlamentin qəbul etdiyi qanunlar milli müstəqilliyin möhkəmləndirilməsində, ölkədə siyasi, iqtisadi və mədəni inkişafın təmin olunmasına, demokratik principlərin təsbit edilməsinə əsaslı rol oynamışdır. Cəmi 23 ay mövcud olmuş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti müsəlman Şərqində demokratiya ənənələrinin formallaşmasına əhəmiyyətli təsir göstərmişdir.

1991-ci il oktyabrın 18-də qəbul olunmuş "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında" Konstitusiya Aktında 1918-ci il 28 may tarixli İstiqlal Beyannamesinə və "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini bərpə etmək haqqında" Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin 1991-ci il 30 avqust tarixli Beyannamesinə istinad olunmuş, Azərbaycan Respublikasının Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisi olduğu təsbit edilmişdir. Belə-

liklə, "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında" Konstitusiya Aktına əsasən Azərbaycan xalqı 1991-ci il oktyabrın 18-də öz müstəqilliyini bərpə etmişdir. Konstitusiyanın 94-cü maddəsinin I hissəsinin 1-ci bəndinə əsasən Milli Məclis 1918-ci il mayın 28-də İstiqlal Beyannamesi ilə Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin elan olunduğu, 1991-ci il oktyabrın 18-də isə "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında" Konstitusiya Aktı ilə Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpə edildiyi nəzəre alınaraq qərar verilir ki, mayın 28-i Müstəqillik Günü, oktyabrın 18-i isə Müstəqilliyin Bərpası Günü elan edilsin.

Ulub yerə deyilmir ki, tarixinə sahib çıxan xalq yenilməzdır. Dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin Sərençəmi əsasında 2018-ci ilin ölkəmizdə "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ili" elan edilməsi tarixi paralellər fonunda müstəqillik tariximizin vərəqlənməsində, her bir sehifəsinin oxunmasında, müstəqillik yolumuzun heç də hamar olmadığını indiki və gələcək nəsillərə çatdırılmasında mühüm rol oynadı. Bu reallıq xüsusi vurğulanmalıdır ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə həyata keçirilən tədbirlər müstəqil dövlətçiliyimizin əsaslarının yaradılması və gələcək inkişaf yolunun müəyyənləşdirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb etdi. Demokratik cəmiyyətin, insan hüquq və azadlıqlarının bərqrər olması, etnik və dini mənsubiyetdən asılı olmayaraq bütün vətəndaşların bərabər hüquqlarının tanınması, hətta bir çox Avropa ölkələrindən daha əvvəl qadınlara seki hüququnun verilmesi, Azərbaycan dilinin dövlət dili elan edilməsi, nizami milli ordunun, təhlükəsizlik strukturlarının qurulması və sair kimi mühüm işlər Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin yürütdüyü siyasetin miqyasını, mahiyyət və mənasını əyani şəkildə səciyyələndirir. Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, 105 il bundan əvvəl elan edilmiş müstəqil Azərbaycanın taleyine uzmünlülük yazılmadı. Müxtəlif məraqlarla ölkəyə yürüş edən xarici hərbi qüvvələrin coxsayılı təzyiqləri nəticəsində gənc dövlətin parlamenti 1920-ci il aprelin 27-də hökuməti təhvil verdi. Beləliklə, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 23 aylıq ömrüne son qoyuldu.

Lakin azad, müstəqil yaşamaq istəyi olan bir xalqı heç kəs köləlikdə saxlaya bilməz. 1918-ci ilin mayından 70 il sonra Azərbaycan xalqının azadlıq istəyi daha alovlandı, yenidən ayağa qalxdı, müstəqilliyini tələb etdi. Bu yolda məhrumiyyətlərə düşər edildi, şəhidlər verdi, lakin yoldan dönmədi. 1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini yenidən bərpə etdi. Xalqımız bu sevinci də çox yaşaya bilmədi. Belə ki, müstəqilliyimizin ilk illərində ölkəmizə rəhbərlik edənlə-

HEYDƏR ƏLİYEV İLİ

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası KİTABLAR

HUMANİTAR ELMLƏR BÖLMƏSİ

- İsa Həbibbəyli, Tehran Əlişanoğlu, Elnarə Akimova, Əlizadə Əsgerli, Aygün Bağırlı, Lale Həsənova. Azərbaycan ədəbiyyatında vətən və dövlətçilik məfkurəsinin intibahı: Heydər Əliyevdən İlham Əliyevə. Bakı, Elm, 2023, 460 s.
- "Kitabi-Dədə Qorqud eposu: Heydər Əliyevdən İlham Əliyevə". Layihənin rəhbəri akademik İsa Həbibbəyli, tərtib edən fil.f.d. İsmixan Osmanlı. Bakı, Elm, 2023, 367 s.
- "Müdriklik mücəssəməsi" (məruzələr, çıxışlar, görüşlər, müsahibələr). Layihənin rəhbəri akademik İsa Həbibbəyli, toplayıb və tərtib edən fil.e.d. Asif Rüstəmli. Bakı, Elm, 2023, 512 s.
- Tehran Mustafayev. Mənim Prezidentim. Bakı, Elm və təhsil, 2023, 372 s.
- İbrahim Yusifoğlu. O, günəş ömründü, sönməyəcəkdir. Bakı, Şirvənəşr, 2023, 67 s.
- Mahire Hüseynova, Sayalı Sadıqova. Heydər Əliyev və Azərbaycan dilinin inkişaf konsepsiyası. Bakı, Elm, 2023, 372 s.
- Nadir Məmmədli, Ağamusə Axundov, Müseyib Məmmədov, Məsud Mahmudov. Heydər Əliyev: Azərbaycan dili və azərbaycançılıq. Bakı, Elm və təhsil, 2023, 256 s.
- Teymur Kərimli. Heydər Əliyev və klassik irsimiz. Bakı, Elm və təhsil, 2023, 188 s.
- Namiq Abbasov. Azərbaycan mədəniyyətində Heydər Əliyev fenomeni. Bakı, Elm, 2023, 272 s.
- Ərtegin Salamzadə, Xəzər Zeynalov. Təsviri sənətdə Heydər Əliyev ovrazı (ingilis dilində). Bakı, Elm, 2023, 288 s.
- Gülbeniz Babaxanlı. Ümummilli Lider Heydər Əliyev - Hüseyn Cavid irsinin böyük hamisi. Bakı, Elm və təhsil, 2023, 184 s.

İCTİMAİ ELMLƏR BÖLMƏSİ

- Azərbaycan Respublikası tarixi (Heydər Əliyev dövrü). Elm, 2022, 448 s.
- "Heydər Əliyev -100: Azərbaycanda arxeologiya etnoqrafiya və antropologiya elmlərinin prioritət məsələləri". Məqalələr toplusu. Bakı, AF Poliqraf, 2023, 420 s.
- "Heydər Əliyev və müasir Şərq" mövzusunda beynəlxalq konfrans materialları. Bakı, 2023
- "Zəmanəmizin dahi azərbaycanlısı" adlı məqalələr toplusu. Bakı, 2023.
- Füzuli Qurbanov. Heydər Əliyev və yeni liderlik: fəlsəfi-elmi analiz. Bakı, Elm və təhsil, 2023, 334 s.
- Sakit Hüseynov. Heydər Əliyev və İlham Əliyevin dövlət-din münasibətlərinin tənzimlənməsində rolü. Bakı, "Tuna" QSC, 2023, 277 s.
- İlham Məmmədzadə, Sənan Həsənov. Heydər Əliyev və İlham Əliyev: güclü dövlət qələbənin fəlsəfəsi, Böyük Qayıdış. Bakı, Elm və Təhsil 2023, 266 s.
- Heydər Əliyev: Qafqazda sülh və əməkdaşlıq məsələləri (respublika elmi konfransının materialları). Bakı, "KARVSER TRADE" MMC, 208 s.
- Heydər Əliyevin siyasi irsi və azərbaycançılıq. Toplusu. VI kitab, Bakı, Elm və Təhsil, 2023, 408 s.
- Xatıra Quliyeva. Şuşa Beyannamesi-birlik və həmrəylik fəlsəfəsi. Məqalelər toplusu (Ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 100-cü ildönümüne həsr edilib). Bakı, Elm, 2023, 400 s.

FİZİKA RIYAZİYYAT VƏ TEXNİKA ELMLƏRİ BÖLMƏSİ

- Misir Mərdanov. Heydər Əliyev: Xalqa həsr olunmuş ömr. Bakı, Təhsil, 2023, 399 səh.

KİMYA ELMLƏRİ BÖLMƏSİ

- V.M.Abbasov, D.B.Tağıyev, E.A. Alxası. Ulu Öndər Heydər Əliyevin neft və neft emalı strategiyası. Bakı, Elm, 2023, 148 s.

YER ELMLƏRİ BÖLMƏSİ

- Kamran Ramazanlı. Heydər Əliyevin enerji strategiyası və Gürcüstan (Azərbaycan və gürcü dillərində), Tbilisi 2003, 194 s.

BİOLOGİYA VƏ TİBB ELMLƏRİ BÖLMƏSİ

- Azərbaycan Respublikasının "Qırımızı kitab"ının 3-cü nəşri, 2 cildə NAXÇIVAN BÖLMƏSİ

- İsmayıllı Hacıyev. Heydər Əliyev siyaseti: tarix və müasirlilik. Bakı, Elm, 2023, 336 s.

GƏNCƏ BÖLMƏSİ

- Fuad Əliyev, Həsənbala Sadıqov, Samir Pişnamazzadə, Elnur Həsənov, Səbühi İbrahimov, Zakir Muradov, Rövşən Hüseynov. Heydər Əliyev və Gəncə, (layihə rəhbəri akademik Fuad Əliyev) Bakı: Elm, 2023, 356 s..

- "Ümummillilər Heydər Əliyev və Gəncə" mövzusunda respublika elmi konfransının toplusu. AMEA Gəncə Bölməsinin Nəşriyyatı, 2023, 175 s..

- "Heydər Əliyev və dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvi", konfrans toplusu. AMEA Gəncə Bölməsinin Nəşriyyatı, 2023, 160 s..

"Laçın" sərhəd-buraxılış məntəqəsi sülh və təhlükəsizliyə xidmət edir

Qırx dörd günlük Vətən müharibəsi zamanı düşmən üzərində qazanılan hərbi-siyasi qələbə otuz illik vətən hasretinə son qoydu. Ölkəmizin beynəlxalq səviyyədə tanınan əraziləri işğaldan azad edilərək, suveren ərazi bütövlüyüümüz bərpa edildi.

Tarixi zəfərdən sonrakı post-mühəribə dövründə isə dünya regionda yaranan yeni tarixi mərhələyə şahidlik etdi. İşğaldan azad edilmiş vətən torpaqlarında sürətli bərpa-quruculuq prosesini start verildi. Minalarla cırklənmış ərazilərin təmizlənməsinə, erməni vandalizminin qurbanına çevrilmiş tarixi-mədəni abidələrimizin, müqəddəs dini-inanc yerlərimizin əvvəlki görkəmینə qovuşması üçün yeni layihələr hazırlanırdı. Böyük qayğılış konsepsiyası qəbul edilərək, bu istiqamətdə bütün zəruri sosial-infrastruktur sahələrinin yaradılmasına başlanıldı. Bu məqsədə yeni yollar çəkilir, ağıllı kənd və şəhərlər salınırlar, məktəbler, xəstəxanalar tikilir, elektrik stansiyaları qurulur, kommunikasiya xətləri çəkilir. Bir sözə, regionun tez bir zamanda dircəlməsi və inkişaf üçün nə gərklidirə edilir.

Xalqımız qalib xalq olaraq bu yeniyən eləmət-dar tarixi dövri böyük qurur hissi ilə yaşayır, qurub-yadır.

Ən başlıcası isə görülen bütün bu işlər, aparılan bərpa-quruculuq prosesi xarici qrant və yardımçılar hesabına deyil, yalnız daxili imkanlar hesabına həyata keçirilir. Üstələr bu müsbət göstəricilər isə bütövlükdə dövlət tərəfindən siyasi-iqtisadi kursun düzgün istiqamətdə aparıldığı, mükməmel idarəetmə mexanizminin yaradıldığı nümayiş etdirir.

Cox təessüflər olsun ki, qazanılmış hərbi-siyasi qələbə nəticəsində regionda yaranmış yeni real illiqlərlə barışmayan Ermənistən və onu himaye edənlər hədə müyyən illüziyalara qapılaraq ölkəmizə qarşı ərazi iddialarından əl çəkmir, yeni revanşist iddiaların çıxış edirlər.

İmzalandıqları və təslimcilik - kapitulyasiya aktı kimi bərpa edilən 10 noyabr 2020-ci il tarixli üçtərəfli Bəyanatın etinəs yanaşmaqla, icrası zəruri müddəələrə kobud şəkildə pozmağa davam edir. Bunlardan ən başlıcası isə razılaşdırılmış və qəbul edilmiş öhdəliklərdən sui-istifadə edərək humanitar məqsədli "Laçın" dəhlizindən öz çərkin hərbi-siyasi məqsədləri üçün istifadə etdilər. Eyni zamanda, Azərbaycanın Qarabağ iqtisadi rayonundan Ermənistən silahlı qüvvələrinin qalıqlarının və qanunsuz silahlı birləşmələrin çıxarılması tələbini icra etmədilər. Əksinə, ərazilərin minalanmasını, separaçuların silah-sursatla təmin olunmasını həyata keçirdilər. Üstəlik, təbii sərvətlərinə tələnətli edilərək "Laçın" dəhlizini vəsítəsilə Ermənistən daşınmasını davam etdirdilər.

Bütün bu qanunsuzluqlarla və haqsızlıqlarla etiraz olaraq Azərbaycan eko-fəalları, içtimai və qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələri tərəfindən Laçın-Şuşa-Xankəndi yolu üzərində etiraz aksiyalarına start verildi. Onların şaxta, qar, qovşun demənə 138 gün fasiləsiz şəkildə nümayis etdirdikləri haqlı mübarizə vətən, xalq naminə edilən əsl cəsərliklilik, fədakarlıq nümunəsi idi.

Lakin çox təessüflər olsun ki, uzun müddət davam edən haqlı, sivil etirazlara və bəyanatlara rəğmən qarşı təref rus sülhməramlı kontingentinin də himayədarlığından yararlanaraq, alternativ yollardan istifadə etmək, öz çərkin əməllərini davam etdirdilər.

Bələliklə, bütün bu qanunsuz əməllər və bigənə münasibət Azərbaycan tərəfinin haqlı olaraq daha ciddi tədbirlər görməsini zəruri etdi.

Bələliklə, 23 aprel 2023-cü il tarixdə Azərbaycan-Ermənistən sərhədindən Laçın rayonu ərazisində Həkəri çayının üzərində "Laçın" sərhəd-buraxılış məntəqəsi qurulur, fəxərət rəmzimiz üçrəngli, ay-uldüz dövlət bayrağımız dağalandırıldı. Bununla da Azərbaycan sərhədlerinin bütövlüyü tam təmin olundu. Bələliklə, xalqımız ölkə sərhədlerinin toxunulmazlığının onun üçün nə qədər böyük önem daşıdığını bütün dünyaya bəyan etdi.

Bu proses kəndən heç de sadə və bəsit görünməlidir. Bütün görülenlər işlərin təmlində vətən sevgisi ilə yoğrulmuş böyük zəhmet, irade, cəsəretli və dərin düşünülmüş diplomatik addımlar dayanır.

Əldə olunmuş bu tarixi nəaliyyətlər, qazanılmış böyük uğurlar ölkə başçısı, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin mərhələli şəkildə planlaşdırıldığı və zərgər dəqiqliyi ilə qurub-yaratdığı hərbi-siyasi xarakterli müdrik strateji gedişlərin əməli nəticəsidir.

Bu səbəbdəndir ki, Azərbaycan xalqı her zaman öz rəhbərərinə güvənmiş, onun "Nəyi, nece, nə vaxt etmək lazımdır, bunu mən bilirim" kələminin ətrafında böyük inam və cəsərətə six birleşmişdir. Bunun əməli nəticəsidir ki, xalq-igtişad birliyi her zaman olduğu kimi bu gün də qazanılmış böyük uğur və nailiyyətlər özünü sübuta yetirməkdədir.

Bu gün Azərbaycan-Ermənistən sərhədində "Laçın" sərhəd-buraxılış məntəqəsinin yaradılmasına həzm edə bilməyen Ermənistən tərəfi və onu himaye edən mənfur qüvvələr, ölkəmizi guya Ermənistənə sərhəddə veziyəti gərginləşdirməkde, Qarabağ bölgəsində humanitar böhər yaratmaqda təqsirləndirirlər. Bu cür yanaşmaqla əslinde onlar Azərbaycanın daxili işlərinə müdaxilə etmək yanaşı, uzun illərdən bəri Ermənistən tərəfindən ölkəmizə qarşı həyata keçirilən təcavüzkar siyasetə fərqli don geyindirməye çalışırlar.

Ölkəmizi "Etnik temizləme" ilə təqsirləyenlər anlamalıdırlar ki, tarix boyu xalqımıza qarşı xüsusi qəddarlıqla kütləvi qırğınlar, soyqırımlar töretilmiş, işğalçılıq, deportasiya siyaseti həyata keçirmiş məhz Ermənistən olmuşdur. Azərbaycan xalqı bu qanlı tarixləri heç vaxt unutmur və unutmayıcaqdır.

Bu qanlı səhifələrdən biri də məhz Laçın rayonunun 1992-ci ilin mayında Ermənistən silahlı

güvvələri tərəfindən işgali idi. Həmin dövrdə ölkəmizdə baş verən ağır siyasi böhrəndən, daxili siyasi gərginliyin pik heddə çatmasından yaranan ermənilər ilk önce 9 mayda Şuşanı daxili satqınlı hesabına işgəl etdilər. Ardınca Qarabağın gelecek işşalına yol açan yeganə yolu - Laçını işğal etdilər.

Görkəmli dövlət xadimi, Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyev Laçın rayonunun strateji əhəmiyyətini bu cür vurğulamışdı: "Laçın rayonu həm təbiətinə görə, həm insanlarına görə Azərbaycanın ən dəyərli güşələrindən biridir... Azərbaycanın müstəqilliyini, ərazisini qorumaq nöqtəyi-nəzərdən, strateji nöqtəyi nəzərdən Laçın rayonu çox böyük əhəmiyyəti olan rayondur".

Statistik göstəricilərə əsasən, işğal ərefəsində Laçın rayonunun ümumi əhalisinin sayı 60 000 nəfər yaxın idi. Təkəc Laçın şəhərində 7 829 vətəndaşımız yaşıyordı. Ermənistən işğali nəticəsində onlara məxsus rayon üzrə 13 745, şəhər üzrə isə 1 500-dən çox ev yağımalanaraq, dağıldı. Dinc əhali qətəl yetirildi, insanlar öz doğma yurd-yuvalarından didərgin salındı. Bu gün post-mühəribə dövründə Laçın şəhərində bərpa-quruculuq işlərinin miqyası, yaşayış və içtimai binaların ti-kintisi onu deməyə əsas verir ki, illər ərzində vətən həsrəti ilə yaşayan laçnlılar mərhələli şəkildə öz doğma el-obalarına, yurd-yuvalarına qaytarmalıdır.

Barabədən ən başlıcası isə qarşıqliqlı olaraq ölkəmiz ərazi bütövlüyü və suverenliyini tanımlayı, iki ölkə arasında sərhədlerin demarkasiya və delimitasiya olunmasına razılıq vermelidir. Xüsusi anklavlar, yəni hezədən ərəməni işşalında olan Qazaxın 7 və Naxçıvanın 1 kəndinin işşalına son qoysaqaraq Azərbaycana - öz həqiqi sahibinə geri qaytarmalıdır.

Qarabağda yaşayan etnik ermənilərlə bağlı məsələlər gəldikdə isə, Ermənistən bu məsələyə müdaxilə etməməli, bu kimi mövzuların yalnız Azərbaycan Konstitusiyasına uyğun şəkildə həll olunmasını qəbul etməlidir.

Qarabağda məvcud qanunsuz silahlı birləşmələrin, separaç-terrorçu rejimin və onun tərəfdarlarının ərazilərimizdə çıxarılması da gündelikdə dayanan həlli vacib məsələlərdir.

Qarabağda yaşayış etnik ermənilərlə bağlı məsələlər gəldikdə isə, Ermənistən bu məsələyə müdaxilə etməməli, bu kimi mövzuların yalnız Azərbaycan Konstitusiyasına uyğun şəkildə həll olunmasını qəbul etməlidir.

Qarabağda yaşayış etnik ermənilərlə bağlı məsələlər gəldikdə isə, Ermənistən bu məsələyə müdaxilə etməməli, bu kimi mövzuların yalnız Azərbaycan Konstitusiyasına uyğun şəkildə həll olunmasını qəbul etməlidir.

Bu gün Ermənistən hakimiyyəti, revanşist qüvvələr, eyni zamanda, onları himaye edən xərisi qüvvələr bu faktla barişaraq, gerçeklikləri qəbul etməli və Qarabağ iqtisadi rayonunda yaşayan etnik azlıq olan ermənilərin Azərbaycana reinteqrasiyası prosesine yardım göstərməlidirlər.

Eyni zamanda, sərhəd-buraxılış məntəqəsinin yaradılması humanitar yardım adı altında Qarabağ gizli yollarla hərbi texnika və silah-sursatın, xüsusi minaların daşınması təhlükəsinin də qarşısını almaqdadır.

Azərbaycan hər zaman olduğu kimi ədalətin tərafadır olmaqla bundan sonra da qətiyyətli şəkilidə öz haqlı mübarizəsinə davam etdirəcəkdir.

Bütün bu kimi haqsız ittihadlara rəğmən Azərbaycan tərəfi hər zaman dürüstlük, mübarizə və qətiyyət nümayis etdirmədir. Cənab Prezident İlham Əliyev vurguladığı kimi: "Bizim sözümüz imzamız qədər keçərlidir".

Bu səbəbdən ölkəmiz səsləndirilən cəfəng iddiaları haqlı olaraq qətiyyətə rədd edir.

"Laçın" sərhəd-buraxılış məntəqəsinin yaradılması ölkəmizin suveren hüquqları çərçivəsində atılmış legitim əsası addımdır.

Bələ ki, Laçın ölkəmizin tarixi ərazisi olduğundan burada həyata keçiriləcək tədbirlər, o cümlədən sərhəd-buraxılış məntəqəsinin yaradılması da ölkəmiz daxili işidir.

Dövlət təhlükəsizliyimizə qarşı yönelik təhdidlər qarşı suveren ərazimizdə sərhəd-buraxılış məntəqəsinin yaradılması beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə uyğun olaraq tam qanunidir. Sərhəd təhlükəsizliyimiz təmin olunması ölkəmiz milli təhlükəsizliyi ilə yanaşı, qanunun aliyyinən də tələbidir.

Qarşı təref anlamalıdır ki, həm Ermənistən, həm də onu himaye edənlərin bu cür yanaşmalarla bölgəmizdə yaranacaq sülhə və inkişafa xidmət etmir, əksinə, vəziyyəti daha da gərginləşdirir. Bu səbəbdən gələcəkde yaranacaq hər hansı mənfi hallara görə Ermənistən tərəfi məsliyyət daşıyır.

Azərbaycan tərəfi hər zaman əməkdaşlığı, o cümlədən iki dövlət arasında münasibətlərin nor-

Məlumat üçün onu da qeyd etmək lazımdır ki, 2020-ci ilin 10 noyabr razılaşması ilə döyüş əməliyyatları dayandırıldıqdan bu günə qədər Ermənistən silahlı qüvvələri tərəfindən basdırılmış minaların partlaması nəticəsində hərbi qulluq və məlikə şəxs olmaqla ümumilikdə 299 nəfər vətəndaşımız mina terrorunun qurbanına çevrilmişdir. Onlardan 55-i həlak olmuş, 244-ü isə müxtəlif dərəcili bədən xəsarətləri almışdır.

Bu xüsusda "Laçın" sərhəd-buraxılış məntəqəsinin yaradılması yaxın gelecekdə Qarabağda qanunsuz yarlışdırılmış erməni silahlı birleşmələrinin çıxarılması, separatçılardan tərkib olunması baxımdan böyük önem daşıyır.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev 01 may 2023-cü il tarixində ABŞ dövlət katibi Antoni Blinkenle telefon danışıçı zamanı qeyd etdiyi kimi: "Azərbaycan-Ermənistən sərhədində "Laçın" sərhəd-buraxılış məntəqəsinin qurulması Azərbaycanın suveren hüquqları çərçivəsində və bütün beynəlxalq qaydalara uyğun olaraq təmin edilib... Məqsəd hərəkətin məhdudlaşdırılması deyil, əksinə nəzarət təmin edilməsidir və artıq bu məntəqə vasitəsilə gedis-gelis həyata keçirilir... Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni əhalişinin hüquqlarının Azərbaycanın Konstitusiyası və ölkəmizin tərəfdar çıxığı beynəlxalq sənədlər çərçivəsində təmin olunacaqdır".

Məhz Prezident İlham Əliyev qurub-yaratdığı ideal merkezədirilmiş idarəcilik mexanizmi sayesində ölkəmizin bütün güclər strukturlarının birgə koordinasiyalı şəkildə fəaliyyəti ilə çatın, lakin şərəflə və müqəddəs missiya əvvəl şəkildə icra edildi.

Bu baxımdan, Laçında Həkəri çayının üzərində "Laçın" sərhəd-buraxılış məntəqəsinin qurulması böyük Şaşa Zəfərindən sonra əldə edilmiş ən böyük və əhəmiyyətli hərbi-siyasi qələbə kimi Azərbaycan tarixinə qızıl həflərlə yazıldı.

Bələliklə, xalqımız post-mühəribə dövründən bu yana vətənin bölmənəzliyini və sərhədlerində yeganə söz sahibi olduğunu düşmənə, eyni zamanda, onu bu günə qədər himaye edən, destəkleyən və hər cür hərbi-siyasi dəstək göstərən bütün qüvvələrə sübüt etmiş oldu.

Bu gün artıq Ermənistən sərhəddə, Həkəri körpüsündə qurulan sərhəd-keçid məntəqəsində pasport yoxlanış proseduru həyata keçirilir.

Fədakar sərhədçilərimiz babalarımızdan bize miras qalan vətən torpaqlarının mühafizəsi üçün yüksək peşəkarlıqla öz müqəddəs vəzifə selahiyətlərini yerinə yetirirler.

Eyni zamanda, Azərbaycan Dövlət Gömrük Komitesi de Həkəri çay üzərindəki Ermənistən sərhəddə, Laçın-Xankəndi yolunun başlanğıcında sərhəd-buraxılış məntəqəsində öz fəaliyyətinə başlamışdır. Gömrükçülərimiz yüksək intizam və nəzakətlə öz xidməti vəzif

AMEA Folklor İnstitutu: aktual mövzular, yeni yanaşmalar

Azərbaycan xalqının zəngin qeyri-maddi mədəni irlərini yaddaslardan silinməmiş qeydə almaq, yadlar tərəfindən mənimsemilənməsinə imkan verməmək və gələcək nəsilərə itkisiz çatdırmaq AMEA Folklor İnstitutunun əsas strateji məqsədlərindən biridir. Institutun həle 2012-2018-ci illərdə Qarabağ köçkünlərindən toplaşmış ən yeni materialları əsasında çap etdiyi, təkə elmi deyil, həm də siyasi nöqtəyi-nəzərdən böyük əhəmiyyət kəsb edən on cildlik "Qarabağ: folklor da bir tarixdir" topłusu folklorşunaslıq tariximizə müüm hadisə kimi düşmüştür.

İnstitutda Azərbaycan folklorunun yeni elmi yanaşmalar, aparıcı elmi metod və nəzəriyyələr işığında tədqiqinə xüsusi önem verilir. Filologiya üzrə felsəfə doktoru, dosent Səfa Qarayevin "Sosial-psixoloji komplekslərin folklor proyeksiyası: metaforik düşüncə və simvolik mənə" adlı monoqrafiyası (Bakı, Elm, 2022, 600 səh.) bu baxımdan son elmi nailiyyyətlərən biri kimi seçilir.

Müəllifin ilin müüm nəticəsi kimi dəyərləndirilen monoqrafiya araşdırmasının elmi yeniliyi və aktuallığı ilk növbədə nəzəri-metodoloji yanaşması ilə bağlıdır. Tədqiqat işi Azərbaycan folklorunun psixoanalitik baxımdan sistemli təhlil edildiyi ilk monoqrafiya kimi əhəmiyyət daşıyır. Hazırkı şəraitdə milli folklorşunaslığın nəzəri-metodoloji axtarışları və bəyənəlxalq elmi fikir dövriyyesine integrasiyası kontekstində psixoanalitik folklorşunaslıq xüsusi aktuallıq kəsb edir. Çünkü o qədər də qədim tarixi olmayan dünya folklorşunaslıq elminde psixoanalitik istiqamət hazırlada en aparıcı təməyüllerden birini təşkil edir.

Araşdırımda metodun tətbiqi folklorun kollektivlik, ənənəvilik və variantlılıq təbəti nəzəre alınmaqla həyata keçirilmişdir. Azərbaycan səsial-kulturoloji mühüdündə gülüşün psixosemantikası, infantil psixoloji komplekslərin folklor proyeksiyası, dastanlardakı buta motivində aşiq-məşqu münasibətlərinin, xalq nağıllarımızda baslanğıc və sonluq formullarının psixoanalitik təhlili tədqiqatın əsas hissələrini təşkil edir. Mədəniyyətdə gülüşün yaranma texnologiyalarının, aktuallaşma situasiyalarının, metaforalarının və kollektiv sosial davranış aktı kimi xüsusiyyətlərinin folklorşunaslıq aspektindən araşdırıldığı bolumdə belə bir qənaətə gəlinir ki, əksər hallarda müsbət emosiyaları ifadə edən gülüş metaforası bəzən aqressiv münasibətin ifadəcisinə çevrilə bilir.

Tədqiqatda psixoanalitik M.Kleinin, psixoanalitik-antropoloq G.Roheimin və psixoanalitik-folklorşunas A.Dundesin nəzəri baxışları esasında Azərbaycan folkloruna aid olan obraz, motiv və davranışların infantil psixoloji komplekslər əlaqəsinin nəzərdən keçirilməsi xüsusi maraq doğurur. Belə ki, folklor faktlarının daha dərin qatlı mənə səviyyələri yalnız onları ortaya çıxaran bu psixoloji komplekslərin analizi kontekstində mümkündür. Infantil psixoloji komplekslər kontekstində problemi analiz edən müəllif Molla Nəsrəddin, Təpəgöz, Küpəşirən qarı, Hal anası, Qurd donlu ana kimi obrazların və "Adam yeyən kiçik bacı" (Aarne-Tompson 315A) süjetinin psixogenesizini müəyyənləşdirib.

Monografiyada Azərbaycan xalq nağılları, "Kitabi-Dədə Qorqud" və "Koroğlu" dastanları, Molla Nəsrəddin lətfələri və başqa örnəklərdə izlənen ayrı-ayrı süjet, obraz, motiv və davranışların psixosemantikası öyrənilməklə yanaşı, həm də ənənəvi klişe, formul və inanclarda gizlənən hissə-emosional məqamlar təhlil olub.

Tədqiqat göstərir ki, Azərbaycan folklorunun obraz və motivləri, xalq mərasim və davranışları, bəzən hətta bütöv janrları yalnız şüurlu cəmiyyət konseptlərini tacəssüm etdirmir, həm də cəmiyyətin müzakirəyə çıxmadiğı, eləcə də tam dərk edilməyən yanaşmaları simvolik şəkildə ifadə edir.

Elçin Abbasov
AMEA Folklor İnstitutunun elmi katibi,
filologiya üzrə felsəfə doktoru, dosent

AMEA Folklor İnstitutunda 2015-ci ildə fealiyyət göstərən Cənubi Azərbaycan folkloru şobəsində bu tipli toplama və nəşri işləri ilə yanaşı, cənub mahallarının folklor mühitlərinin, oradakı ustad aşıqların və digər söyləyici tipleşirin, mərasim mədəniyyəti elementlərinin, folklorşunaslığımıza məlum olmayan motiv və süjetlərin, regional lətfələrin və lətifa qəhrəmanlarının tarixi-müqayiseli, müqayisəli-tipoloji və elmi-təsviri metodlarla tədqiqi istiqamətində ciddi tədqiqatlar aparılır. Şöbə müdürü, filologiya elmləri doktoru Mətanət Abbasovanın 2022-ci ildə çapdan çıxmış "Təbriz folklor mühiti" monoqrafiyası (Bakı, Elm və təhsil, 2022, 323 səh.) bu baxımdan xüsusi elmi deyər və əhəmiyyət daşıyan tədqiqatıdır. Monoqrafiyada Təbriz folklor mühitinin ümummilli xarakteri, özünəməsəs regional xüsusiyyətləri, adət-ənənələri, janr tərkibi, bədii-poetik və dil-üslub özellikləri, ifaçılıq və söyləyicilik ənənələri, məşhur aşıqları, ələrin poetik yaradıcılığı və dastan repertuarı və s. məsələlər ilk dəfə sistem halında tədqiq edilib.

Burada qeyd edilməlidir ki, AMEA Folklor İnstitutunun respublikamızın hüdudlarından kənarda qalmış dədə-baba torpaqlarımızın folklor irlərinin toplaması, qorunması və tədqiqi yönündə fealiyyəti Cənubi Azərbaycanla məhdudlaşdır. Institut Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən irəli sürülən Qərbi Azərbaycana qayğılı konsepsiyasına uyğun olaraq, Qərbi Azərbaycan folklorunun toplanması, nəşri və tədqiqi istiqamətində də fəal iş aparır. Qərbi Azərbaycanın azərbaycanlı əhaliinin qeyri-maddi mədəni irlərinin - folklorunun toplanması, nəşri, tədqiqi və təbliği istiqamətində fealiyyətin gücləndirilməsini, bu istiqamətdə elmi fealiyyətin semərəliliyinin artırılmasını, dövlətin strateji maraqlarına cavab veren iş planlarının hazırlanması və ardıcıl həyata keçirilməsinə tömən etmek məqsədile 2022-ci ildə AMEA Folklor İnstitutunda Qərbi Azərbaycan folkloru şobəsi yaradılmışdır.

Redaksiya heyəti:
İsa Həbibbəyli, Arif Həşimov, Dilqəm Tağıyev,
İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rasim Əliquliyev,
Tofiq Nağıyev, İrədə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Cəmil Əliyev,
İsmayıllı Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyin Şükürov

Albanlar Urartu dövründə

Bakıda nəşr olunan ali məktəb dərsliklərinə və ensiklopediyalara inansaq, albanlar haqqında ilk bilgilər eradan əvvəl IV əsər addır. Ümumişmiş fikirlərə görə albanlar haqqında ilk olaraq Ptolomey, daha sonra Strabon məlumat vermişdir.

Ptolomeyden beş yüz il, Strabondan yeddi yüz il qabaq Urartu qaya yazılarında albanlar haqqında çox dəyərli bilgilər vardır. Həmin mixiyazılı metnərin bir hissəsi Van gölü ətrafındaki qayalardan, bir hissəsi Göyçə gölü ilə Kiçik Qafqaz dağları arasında Atamxan, Alçalu, Aydın kəndlərindən tapılmışdır.

Urartu çarı Sarı Turun (erməniərin iddialarına görə Sardurun) yazdırdığı mətndə deyilir: Gölün (Göyçə gölünün) o tərəfinə qoşun yeritdim. Alpanların 20 şəhərini, 120 kəndini tutдум.

Argiştinin kitabından isə kux Alpanı, yeni Alpan ölkəsi 19 vilayətdən ibarətdir.

Həmin vilayətlərdən biri Ultuza adlanır. Çar Argişti eradan əvvəl 782-ci ildə Ultuza vilayətini tutmaq istemişdi. Kur uru Ultuzaini ildəzlərlə sitaş eden etnik icmanın yurdu və qalası deməkdir. Ancaq erməni Ərtündən və gürcü Melikşivlidən fərqli olaraq azərbaycanlı Solmaz Qaşqay o etnopo-nimi Uldua oxuyur.

Urartu qaya yazılarında 19 Alpan vilayətindən biri Ay adlanır. İrevan çuxurundakı Karmir, yeni qırmızı təpədən bürunc qab tapılıb. Üzərində ay təsiri olan o qab Peterburqun Ermitaj muzeyində saxlanır.

Bizim üçün maraqlıdır ki, Alban etnik icmaları Urartu dövründə aya ay, ulduza ultuz deyirdi. Bütün tarix dərsliklərində ay adı yunanca selen yazılıb. V-VII əsr kilsə salnamələrində aya sitaş eden Alban etnik icmanın adı Selen yox, Aylı və Aylusun formalınlardır.

Urartu qaya yazılarında Alban vilayətlərindən biri Urtexuni adlanır. Kur Urtexuni totemi ördək olan etnik icmanın yurdu deməkdir.

Urtexlərin Göyçə gölünün cənub-şərqindəki bir kəndi ruslar Qafqazı işğal edən qədər Ördəkli adlanırdı. Ermenilər Göyçə mahalına gələndə o kəndin adını dəyişdirib Ləçəşen elədilər.

Vardanın (X əsr) yazısı: Xilafetin Türk esilli qoşun başçısı Buğa Albaniyanın Utı vilayətinə gelib, Stepan Kiani tutdu. Onun nəslisi xristianlıqdan qabaqki ecclətlərinin adı ilə özlərini Sevko Ordek adlandırdır.

Sevko Ordek sevimli ördək, yeni totem ördək deməkdir. Onların inancına görə insanların döyüş zamanı bədənləri ölürlər, ruhları ölmürdülər. Oğlandırıru bir qartalın, qızdırıra bir durnanın, vəhşi ördəyin bədənинə köçərək yaşayırıd.

Keçmiş Dərə Çiçək mahalında, Zəngilan rayonundakı Ördəkli kəndlərinin əhalisi ördək olan albanların son qalıqlarıdır.

ELAN

Dilçilik İnstitutu

AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu ştatda vakant olan vəzifəni tutmaq üçün müsabiqə elan edir.

Türk dilləri şöbəsi üzrə böyük elmi işçi vəzifəsinə - 1 yer

Müsabiqədə filologiya üzrə felsəfə doktorları iştirak edə bilərlər. Sənədlər müsabiqənin tələblərinə uyğun olaraq, elan dərəcədən gündən etibarən 1 ay müddətində elmi katibliyə təqdim edilməlidir.

**Ünvan: AZ1143, Azərbaycan Respublikası, Bakı ş., H.Cavid pr., 117, V mərtəbə
Elmi katib: (+994 12) 5372088**

Tarix İnstitutu

AMEA Tarix İnstitutu tarixin nəzəriyyəsi, Azərbaycanın qədim dövr tarixi, Albaniya və Atropatena dövlətləri, VII-IX, IX-XI və XIII-XIV əsrlər tarixinin öyrənilməsi üzrə kadı potensialını gücləndirmək məqsədilə bu dövrlər üzrə elmi araşdırılmalara maraqlı olan gənc bakalavr və magistrleri işə dəvət edir.

Müraciət edənlər tədqiqatında çalışmaq istədikləri problem və ya dövrün tarixi qaynaqları, həmçinin xarici tarixşunaslıq üzərində işləmək üçün dil hazırlığına (ərəb, fars, ingilis və rus dillərindən biri ola bilər) malik olmalıdır. İmkən daxilində dövriyə dair qaynaqların, qədim fars (pəhləvi) və qədim erməni (qrabar) dillerinin öyrənilməsinin təşkili də nəzərdə tutulur.

İşə qəbul institutun mütexəssislərindən təşkil ediləcək müsahibə komissiyası vasitəsilə həyata keçiriləcəkdir.

Sizə Tarix institutunun tarixində yeni dövr açmaq şansı verilir!

Müraciətlər 2023-ci il iyunun 20-dək qəbul edilir.

Ünvan: Bakı şəhəri, Hüseyn Cavid prospekti 115, VI mərtəbə, otaq 604.

Əlaqə telefonları: 539-36-72; Mob.: 070 555 66 84.

Koordinator: Ellada Bəkirova, tarix üzrə felsəfə doktoru, dosent.

Baku - Bakı yalnız Azərbaycanın paytaxtının adı deyildir. Albaniyanın bir vilayətinin və elitar nəşlinin adıdır. Həmin nəşlər və nəşlin yaşayış məskəni kilsə salnamələrində Baku, Bakunik, Bakunia adlanır.

Bundan başqa Alagöz dağındən ətəyində Baku adlı göl, Albaniya ilə Dağıstan arasında Mosul Baki, Kum Baki, Urq Baki, Krimda Baki Ulan adlı qalalar, kəndlər var idi.

Bakılılar Albaniyaya köçməzdən qabaq indiki Türkiye ərazisində yaşayırlılar. Bu barədə Kayseri şəhəri yaxınlığında Kül təpədən tapılan mixiyazılı kitabədə məlumat var. Eradan əvvəl II minilliyin ortalarına aid o kitabədə Bakı xalqı Bakulu adlanırdı.

Urartu mixiyazılı mətnlərindən biri Göyçə mahalında Atamxan kəndindən tapılıb. Həmin yazıda Albaniya etnoslarından biri Utik adlandırılır.

Ütkilərin bir hissəsi də çar Menuanın zamanında Ərzurum şəhəri yaxınlığında yaşayırdı. Onlar özlərinin Ut və Utux adlandırdı, xristianlıqdan qabaq oda sitaş edirdilər.

Albanlar özleri isə Alpan adlandırdıqları şimşək və ildirim tanrısına tapınırdılar. Albanların Türk mənşeyinə toxunulmasa da, Dünya xalqlarının mifləri kitabının 1980-ci il Moskva nəşrində bu barədə məlumat vardır. Orada yazılıb: Ləzgilərin qoca qaraları birinci qarğıyanda deyirlər ki, görün səni Alpan vursun, yəni ildirim vursun.

Albanlar özü də Azərbaycan sözüdür. Al sözü parlaq rəngi bildirir. Ban uca, yüksək deməkdir. Al rəngli şimşək banda, yeni göylərdə çaxır.

Inanmaq istədim ki, alimlərimizin bu istiqamətdə tədqiqatının nəticələri dərsliklərə və ensiklopediyalara daxil ediləcəkdir.

İlhami CƏFƏRSOY
AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu,
filologiya elmləri doktoru

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Qəzet "Elm" qəzetinin redaksiyasında yığılır və "CBS" nəşriyyatında çap olunur.

Tiraj: 2000

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

№ 19 (1373)

Пятница, 26 мая 2023 года

Газета выходит с 1984 года

Гуманитарные приложения

В работе научно-практической конференции по судебной археологии и антропологии приняли участие международные эксперты

В Центральной научной библиотеке (ЦНБ) НАНА завершила свою работу международная конференция "Судебная археология и судебная антропология: гуманитарные приложения", которая в нашем регионе проводилась впервые. Организаторами мероприятия стали Государственная комиссия Азербайджана по делам военнонопленных, заложников и без вести пропавших граждан, Институт археологии, этнографии и антропологии (ИАЭА) НАНА и Международный комитет красного креста (МККК).

Открывший мероприятие вступительным словом президент НАНА академик Иса Габибейли подчеркнул, что конференция посвящена новым научным направлениям, актуальным для всего региона. Он выразил уверенность, что мероприятие будет способствовать проведению археологических исследований и антропологического изучения преступлений, которые совершились на освобожденных сегодня азербайджанских территориях в течение почти 30 лет армянской оккупации.

Напомним о создании нескольких лет назад Центра антропологии при ИАЭА, он отметил, что в академии уделяется большое внимание проведению антропологических исследований: так, на днях вышел в свет первый выпуск сборника научных статей, содержащих результаты исследований, проведенных Центром антропологии за последние четыре года.

Важно налаживать сотрудничество

По словам президента НАНА, такие международные конференции играют большую роль ознакомлении молодых исследователей, работающих в Центре антропологии, с работой ведущих зарубежных антропологов и достигнутыми ими важными научными результатами, а также международным опытом в этой области. "Благодаря вниманию и заботе Президента Ильхама Алиева в последние годы как в системе судебной экспертизы, так и в органах безопасности и других организациях, в том числе в НАНА, проводились исследования в области антропологии и судебной археологии", - сказал академик, добавив, что налаживание связей и сотрудничества между участниками конференции будет иметь важное значение для Азербайджана.

Отметив, что Президент Ильхам Алиев благодаря своей внешней и внутренней политике поднял независимый Азербайджан на новый уровень возрождения, президент НАНА рассказал о работе, которая была проведена по расследованию зверств, совершенных на находившихся на протяжении почти 30 лет под оккупацией Армении азербайджанских землях. Оратор сообщил о проблемах в установлении личности граждан по телам в местах массовых захоронений жертв - зверств армян на этих территориях и в получении основанных на научных исследованиях результатов, подчеркнув важность в этой связи совместной деятельности структур, являющихся организаторами конференции.

Проходящая сегодня конференция, сказал академик Иса Габибейли, имеет большое юридическое, политическое и научное значение. Ее главная цель - объединить специалистов, исследователей и научных сотрудников в области судебной археологии и антропологии из Азербайджана, США, Аргентины, Боснии и Герцеговины, Швейцарии, Канады, Кипра, Перу и Турции. Она позволит участникам поделиться своими знаниями и опытом в области судебной археологии и антропологии, а также будет способствовать созданию и развитию в Азербайджане научных основ в этой области с применением международных стандартов, мультидисциплинарных рамок и гуманитарных подходов.

Предусмотрено нормами гуманитарного права

Выступивший затем секретарь - руководитель рабочей группы Государственной комиссии по делам военнонопленных, заложников и без вести пропавших граждан Ислам Ахундов сообщил, что в результате конфликта 3890 человек были зарегистрированы в госкомиссии как пропавшие без вести в первой Карабахской войне. "Невыполнение известных резолюций ООН и удержание суверенных территорий Азербайджана под оккупацией в течение 30 лет не позволили прояснить судьбу наших пропавших граждан. Несмотря на то, что нормами международного гуманитарного права предусмотрено право каждой семьи пропавшего без

вести лица на получение информации о нем, близкие пропавших без вести граждан Азербайджана испытывали страдания, поскольку не имели информации о них в течение 30 лет", - поделился он и отметил, что хотя освобождение азербайджанских территорий от оккупации в ходе Отечественной войны 2020 года вызвало большие надежды на то, что будет выяснена судьба тех, кто пропал без вести в первой Карабахской войне, основным препятствием на пути к этому в настоящее время является загрязнение освобожденных территорий минами и неразорвавшимися боеприпасами.

Выступившая на мероприятии глава представительства МККК в Азербайджане Драгана Конч рассказала о проводимой судебно-медицинской экспертизе, деятельности и опыте представляющей ею структуры. Она отметила, что МККК тесно сотрудничает с Государственной комиссией Азербайджана для выяснения судеб пропавших без вести. Она отметила оказываемую организацией поддержку реализации пилотного проекта по обнаружению и идентификации останков лиц, пропавших без вести в связи с конфликтом в Азербайджане и выразила уверенность, что конференция внесет свой вклад в решение этих задач.

Исследования продолжаются

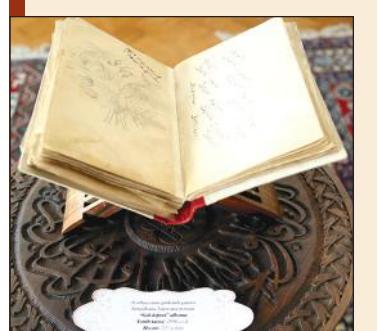
Гендиректор Института археологии, этнографии и антропологии НАНА профессор Аббас Сейдов подчеркнул, что после войны в числе основных задач были поиск и обнаружение массовых захоронений на освобожденных от оккупации территориях, проведение раскопок, идентификация обнаруженных останков, в феврале 2022 года сотрудники института были командированы в Ходжавендский район для изучения семи человеческих скелетов, обнаруженных на территории села Эдилли. "По заключению наших антропологов, специалистов военной прокуратуры и Ассоциации патологической анатомии, обнаруженные скелеты принадлежат военнослужащим Азербайджанской армии, принимавшим участие в первой Карабахской войне", - сказал Сейдов и сообщил, что в настоящее время экспедиция продолжает исследовательские работы на территории сел Юхары Сеидхемди и Ашагы Сеидхемди Физулинского района.

В рамках конференции состоялся коллоквиум, посвященный пилотному проекту по обнаружению и идентификации останков лиц, пропавших без вести в связи с конфликтом в Азербайджане, модераторами которого выступили профессор Аббас Сейдов и координатор по судебной экспертизе представительства МККК в Азербайджане Элиф Гюнче Эскирюн.

Эра Гейдара Алиева:
стратегия победы

стр. 10 ⇨

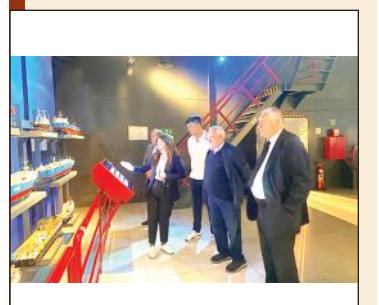
Память мира

стр. 10 ⇨

Единство
поэтики
и эстетики

стр. 11 ⇨

История
Каспия
на большом
экране

стр. 11 ⇨

Эра Гейдара Алиева: стратегия победы

Лучший памятник великому сыну Азербайджана - независимый, сильный и процветающий Азербайджан

(окончание, начало в № 17 и 18)

Мне, как одному из первых азербайджанских ученых, удостоенных высокого звания лауреата Государственной премии в области науки за исследования грязевого вулканизма и нефтегазовых залежей Каспия вместе с выдающимися геологами Азербайджана А. Алиевым, Э. Алиевой, Ф. Дадашевым и А. Файзуллаевым, выпала высокая честь получить в 2010 году эту впервые вручаемую в независимом Азербайджане премию лично из рук Президента страны Ильхама Алиева. Естественно, что это возложило на нас, азербайджанских ученых, предельно высокую ответственность за эффективность и результативность нашей работы.

Сегодня в Азербайджане на суше и море уже добыто более 1 млрд 500 млн тонн нефти и 450 млрд кубометров газа, открыто несколько гигантских месторождений. До сегодняшнего дня по БТД проектировано около 4 миллиардов баррелей нефти, а с терминала Джейхан отгружено почти 5 тысяч танкеров.

А тем временем, по подсчетам некоторых аналитиков, уже к 2030 году объем добываемой нефти в мире сократится наполовину. Мы уже сейчас видим, как нарастает напряженность между теми, у кого есть энергия, и теми, у кого ее не хватает. В этом смысле углеводородные ресурсы являются "политическим капиталом", и Азербайджану, где успешно продолжается реализация мудрой нефтяной стратегии Гейдара Алиева, удается пользоваться этим капиталом с достаточной дальновидностью и эффективностью.

Исклучительно важное значение в свете сказанного приобретают в Азербайджане и новые геологические исследования. Наши учеными-геологами на основе фундаментальных исследований по изучению современной геодинамической эволюции литосферы разрабатываются практические технологии, где широко применяется новый технологический комплекс сейсмической разведки, новые методы обработки геофизической и сейсмологической информации скважин.

В соответствии с новыми реалиями

Наличие огромных ресурсов углеводородов является движущей силой ускоренной интеграции Азербайджана в мировую экономическую и финансовую системы, технологического перевооружения базовых отраслей экономики, что, в свою очередь, требует развития науки, технологий и образования.

Согласно с реалиями нового века и нового миропорядка под непосредственным руководством Президента Азербайджана Ильхама Гейдара оглавляемого Алиева.

Гарант энергетической безопасности

Азербайджан широко отмечает 100-летие великого Гейдара Алиева, которого уже почти двадцать лет нет с нами. Двадцать лет Азербайджан живет и развивается без него. Возглавляет страну Ильхам Алиев - истинный азербайджанец, достойный сын и продолжатель дел своего отца, мудрый и решительный политик и Президент всех азербайджанцев.

Азербайджан, ведомый Ильхамом Алиевым, за эти двадцать лет значительно окреп, и подобно воспряному из огня фениксу, расправил крылья и взлетел высоко, стал лидирующей страной региона и членом мировой космической семьи, увеличив свой ВВП в пять раз, приумножил свой международный авторитет и возглавил второе в мире по охвату международное движение 120 неприсоединившихся стран, стал обладателем широкодиверсифицированной сети нефтегазотрубопроводов, самого большого торгового порта и самого современного кораблестроительного завода на Каспии.

Но самое главное - героическая Азербайджанская армия, ведомая своим доблестным Верховным Главнокомандующим, победила в смертельной схватке с армянским фашизмом за Карабах и освободила наши исконные земли от оккупации.

Глубоко символично, что именно в 2020 году, в год Великой Победы, было открыто месторождение "Карабах" с предварительными оценочными геологическими запасами более 60 миллионов тонн нефти. Это - первое нефтяное месторождение, открытое в период нашей независимости. И в том, что углеводородные запасы Азербайджана в настоящее время по всем категориям оцениваются в 4 млрд тонн, а прогнозируемые - около 8-10 млрд тонн условного топлива, и в том, что Азербайджан признается миром как надежный поставщик углеводородов на предстоящие десятилетия и одним из гарантов энергетической безопасности Европы, и в том, что Азербайджан уже не выступает как простой поставщик сырьевых ресурсов, а его диалог с Европейским Союзом по вопросам энергии охватывает не только природный газ, но и другие сегменты энергетического рынка - электроэнергию, водород и зеленый водород, есть и доля труда азербайджанских ученых.

Документ, открывавший новые перспективы для ученых Азербайджана, воспринят ими как задача планомерной модернизации азербайджанской науки, осуществления качественных преобразований в соответствии с вызовами времени. Для выполнения этой задачи в нашей стране имеется весь необходимый арсенал средств: стабильная, сильная власть, самодостаточное государство, финансовые ресурсы, материально-техническая база и мощный кадровый потенциал, что вселяет уверенность, что отечественная наука окажется на уровне высоких требований, суть которых отражена в "Национальных приоритетах социально-экономического развития: Азербайджан 2030". Это и есть конкретное продолжение грандиозного проекта, начатого которому было положено в 1969 году - проекта, который продолжает развиваться и расширяться, наполняясь новым содержанием в соответ-

ствии с реалиями нового века и нового миропорядка под непосредственным руководством Президента Азербайджана Ильхама Гейдара оглавляемого Алиева.

Ибрагим ГУЛИЕВ,
вице-президент НАНА
академик

Память мира

В Баку прошло мероприятие по случаю включения "Цветочной тетради" Хуршидану Натаван - иллюстрированного стихотворного альбома - в международный реестр UNESCO "Память мира".

В Институте рукописей имени Мухаммеда Физули НАНА состоялось мероприятие по случаю включения "Цветочной тетради" Хуршидану Натаван - иллюстрированного стихотворного альбома - в международный реестр UNESCO "Память мира".

Открыв мероприятие вступительной речью, президент НАНА академик Иса Габиббейли отметил, что принятие на уровне этой международной организации иллюстрированного сборника стихов Хуршидану Натаван является знаменательным событием.

По его словам, это - очередное неопровергнутое доказательство того, что Карабах является исконно азербайджанской землей: "Включение копии рукописи в международный реестр "Память мира" стало результатом плодотворной деятельности первого вице-президента Мехрибан Алиевой в области науки и культуры".

По словам академика, это уже пятая рукопись, хранящаяся в

Институте рукописей, которая включена в международный реестр "Память мира". Включение тетради в реестр UNESCO, организованного со штаб-квартирой в Париже, является ответом французскому руководству, нарушающему принцип справедливости.

Мероприятие, проведенное в штаб-квартире организации - это

мировой успех Института рукописей и важный шаг для пропаганды Натаван во всем мире", - отметил он.

Второй секретарь Национальной комиссии Азербайджана по делам UNESCO Эмиль Ахмедов в своем выступлении отметил, что включение азербайджанской рукописи в реестр "Память мира" является международным признанием богатого культурного наследия страны и итогом деятельности по предотвращению попыток его присвоения. Он сообщил, что в целях более организованного ведения деятельности, направленной на популяризацию культурного наследия азербайджанского народа, при НАНА создан Национальный комитет по программе "Память мира". "На сегодняшний день, - сказал он, - два образца документального наследия азербайджанского народа - "Средневековые рукописи по медицине и аптечному делу" и рукописная копия "Дивана" Мухаммеда Физули - были включены в реестр "Память мира" в 2005 и 2017 году соответственно".

Генеральный директор ИР академик Теймур Керимли в своем выступлении отметил, что включение "Цветочной тетради" в реестр стало знаменательным событием в год празднования 100-летия со дня рождения общенационального лидера Гейдара Алиева. "Это большой успех и в то же время ответ на необоснованные притязания", - резюмировал он, рассказав, что ученые работали над этим несколько лет: "Натаван - представительница не только города Шуша и Карабаха, но и всего Азербайджана. В XIX веке в Шуше проживали не только азербайджанцы, но и армяне. Однако ни одного армянского мастера искусства из этого города нам не известно. Сегодня азербайджанский народ, выражаясь словами общенационального лидера, проживает свою вечную и необратимую независимость. Тот факт, что наши произведения признаются в мире, свидетельствует о нашей богатой культуре".

"Золотой век" Лянкярана

В рамках Года Гейдара Алиева в Лянкяранском региональном научном центре (ЛРНЦ) НАНА состоялся совместный с Институтом археологии, этнографии и антропологии (ИАЭА) научный семинар. Мероприятие открыло гендиректора института доктор исторических наук, профессор Аббас Сейидов.

Ученый рассказал о многогранной деятельности великого лидера Гейдара Алиева и его заслугах по развитию нашей страны. "Гейдар Алиев, - отметил он, - имел непревзойденные заслуги в развитии археологии, этнографии и антропологии, поэтому изучение научного, культурного и политического наследия выдающегося политического и государственного деятеля должно стать священной обязанностью каждого из нас".

Затем об исключительных заслугах Гейдара Алиева в развитии чаеводства и цитрусоводства в Азербайджане рассказал гендиректор ЛРНЦ профессор Фарман Гулиев. Он отметил, что период 1969-1982 гг., когда великий политик руководил Азербайджаном, было временем возрождения нашей страны. "Лянкяран также пережил свой период расцвета. Динамичное развитие всех сфер экономики было обеспечено инициативой гениального руководителя, поэтому неслучайно лянкяранцы называют период правления Гейдара Алиева "золотым веком" Лянкярана", - резюмировал ученый.

Единство поэтики и эстетики

Творчество Мир Джалала отличается универсальностью и многогранностью

Научная сессия "Мир Джалал и историко-литературный процесс", посвященная 115-летнему юбилею выдающегося писателя, состоялась при совместной организационной поддержке Отделения гуманитарных наук и Института литературы имени Низами Гянджеви НАНА, а также Азербайджанской национальной библиотеки имени М.Ф.Ахундзаде.

Открыв научную сессию вступительным словом, президент НАНА академик Иса Габибейли сообщил, что Институт литературы является основным исследовательским литературоцентром страны, и празднование юбилея видного писателя Мир Джалала Паашева в этом научно-исследовательском учреждении является моральным долгом ученых-филологов.

Юбилейные мероприятия уже состоялись в Бакинском государственном университете, Гяндже и Газахской учительской семинарии, с которыми связаны различные периоды жизни классика, отметил академик, добавив, что на протяжении шестнадцати лет Мир Джалал руководил отделом литературоведения Института литературы и больше месяца исполнял обязанности директора института.

Объективная жизнь простых людей

- Мир Джалал отличается универсальностью и многогранностью своей деятельности, - заявил Иса Габибейли. - Это писатель, литератор, публицист, педагог и во всех сферах своей деятельности он был высоким профессионалом. В своих произведениях он не идеализировал период, в котором жил, и не пропагандировал идеологию ком-

мунистического режима, а описывал только объективную реальность, жизнь простых людей, эта черта прослеживается во всех романах, повестях, сатирико-юмористических произведениях классика, особенно трогательные жизненные истории и духовный мир человека раскрыты в таких произведениях, как "Жизненные рассказы", "Простые рассказы", "Манифест молодого человека". Таким образом, своими выдающимися произведениями, которые писатель создавал во всех эпических жанрах, а также своей литературоведческой деятельностью он занимает особое место в азербайджанской литературе.

- Монография писателя "Особенности поэтики Мухаммеда Физули" - весомый труд, - продолжил далее глава НАНА, - в котором в первый и последний раз в азербайджанском литературоведении к исследованию были привлечены поэтические муамма Физули, которые состоят из 17-18 байтов: в данном труде также раскрывается единство поэтики и эстетики. Своей докторской диссертацией на тему "Литературные школы Азербайджана" Мир Джалал пролил свет на историю создания и развития литературных школ в республике. В то же время велики заслуги писателя в области теории литературы, классик определил особенности реализма, сатиры и юмора: Мир Джалал был также выдающимся пе-

дагогом, его учебники "Азербайджанская литература XX века" и "Основы литературоведения" и сегодня востребованы в высших учебных заведениях.

На основе научных изысканий

Через все выступления ораторов красной нитью прошла мысль о том, что своим творчеством и многогранной деятельностью Мир Джалал был своего рода мостом между представителями литературы начала XX века и знаменитым поколением шестидесятников и внес весомый вклад в подготовку нового литературного поколения.

В настоящее время богатое наследие Мир Джалала изучается нашими учеными с учетом вызовов периода независимости, переиздаются его произведения и тем самым светлая память о классике передается последующим поколениям.

С докладами об издании малоизвестных обществу произведений Мир Джалала, особенностях художественного языка его романов, фольклоре и национально-духовных ценностях, творчестве писателя на сцене выступили директор Азербайджанской национальной библиотеки имени М.Ф.Ахундзаде профессор Керим Тахиров, генеральный директор Института рукописей имени Мухаммеда Физули НАНА академик Теймур Керимли и заведующий отделом Института литературы, доктора филологических наук Вагиф Юсифли, Исмаил Кязимов и Ализаде Асерли.

В заключение выступил ректор Университета АДА профессор Хафиз Паашев, который напомнил, что пять лет назад в Институте литературы праздновали 110-летний юбилей Мир Джалала, и отметил, что нынешнее мероприятие проходит на уровне Академии наук при участии ученых, занятых в различных сферах гуманитарных наук.

"Прослушанные доклады были подготовлены на основе серьезных научных изысканий, в своих выступлениях ученыe затронули неизвестные доселе стороны творчества классика и продолжение исследований, охватывающих такие вопросы, как Мир Джалал и Самед Вургун, языковые особенности произведений писателя, его исследования творчества Физули, отражение произведений классика на сцене и т.д., приведут в дальнейшем к раскрытию новых сторон его творчества", - резюмировал Х.Паашев.

Галия ЗИСКИНД

Песнь Низами - неумирающая, прекрасная

Эрмитаж важен для нас и тем, что напрямую связан с именем великого поэта

Недавно в Российском государственном художественном и культурно-историческом музее в Санкт-Петербурге (Эрмитаж) состоялись XXI научно-практическая конференция и "круглый стол" "Музей и проблемы культурного туризма-2023". Центральная тема мероприятий "Новый мир - новая реальность" была обусловлена изменением внешнеполитической ситуации, коснувшейся туристической отрасли и изменившимся рынке индустрии отдыха.

Перед музеями встали новые вызовы, ответить на некоторые из них и постарались участники "круглого стола". В работе конференции и "круглого стола" приняли участие специалисты из разных регионов России и зарубежных государств - Италии, Сенегала, и Кыргызстана.

Нашу страну на мероприятии в онлайн-формате представляла завотделом международных отношений и музеев мира Национального музея азербайджанской литературы имени Низами доктор философии по культурологии Наи-

ля Алиева. Сегодня культуролог и музевед - гость нашей редакции.

- Площадка Эрмитажа - действительно знаковое место, предоставляющее широкие возможности для обсуждения самых актуальных проблем культурного обмена.

- Совершенно верно. Такая конференция проводится в Эрмитаже ежегодно уже более двадцати лет и собирает ведущих представителей музеев, вузов, туристического сообщества, государственных структур, содружеств профessionальных гидов-переводчиков и экскурсоводов. Учитывая последние тенденции в культурно-познавательном туризме, в том числе и рост числа молодежи среди туристов, на конференции

были обозначены приоритетные направления дальнейшего развития международного туризма и установление диалога со странами СНГ и Востока.

Какой была тематика докладов?

- Весьма разнообразной. Участники представили как традиционные программы для посетителей разного возраста, так и новейшие разработки, включающие возможности виртуальной реальности, инновационные проекты. Большое внимание было удалено развитию туристической отрасли и перспективных маршрутов культурного туризма, организации работы музеев и музеиного менеджмента, брендингу музеиных туристических объектов, привлечению аудитории в музеи и даже эмоциональному интеллекту персонала сферы туризма и гостеприимства. Поскольку заседания "круглого стола" прошли в гибридном формате (очно и онлайн), это стало прекрасной возможностью расширить рамки аудитории: не все докладчики смогли приехать в Санкт-Петербург.

(продолжение на стр. 12)

История Каспия на большом экране

Новый фильм о нашем море охватит широкий спектр важнейших природоохранных вопросов

Каспийское море - вечный символ дружбы между Азербайджаном и Казахстаном. С таким девизом в Баку прибыли гости из братского Казахстана - творческий коллектив компании AKB Solutions Республики Казахстан, работающей над большим документальным кинопроектом об экологических проблемах Каспийского моря, и съемочная группа Фонда развития искусства, кино и науки.

В планы казахстанских документалистов входит освещение вопросов сотрудничества прикаспийских государств в решении экологических проблем моря, а также мер, предпринятых для решения природоохранных проблем, дальнейших перспектив их совместной деятельности, исторических отношений между народами Азербайджана и Казахстана.

На экране появятся ученые и эксперты из Азербайджана, Казахстана и других прикаспийских государств, которые будут обсуждать понижение уровня Каспийского моря и его влияние на окружающие страны, защиту морской экосистемы и биологического разнообразия, восстановление рыбных запасов и другие, не менее важные темы.

Планы у создателей фильма по-хорошему амбициозны - они планируют отправить его для участия в международных фестивалях документального кино, а также использовать в образовательных программах в Интернете и на телевидении, в мероприятиях по экологической пропаганде.

По мнению казахстанских экспертов, азербайджанские геологи и гидрогеологи, биологи и географы всегда были на передовых позициях в комплексном изучении проблем Каспийского моря, в научных исследованиях его биоресурсов. Именно поэтому в сценарии упомянутого фильма планируется уделить достаточно места выступлениям специалистов из Азербайджана.

Как рассказал корреспондент нашей газеты вице-президент НАНА академик Ибрагим Гулиев, он уже встретился с членами съемочной группы и проинформировал их о перспективах использования энергетических ресурсов Каспийского моря, природоохранных мероприятиях при добыче углеводородов, влиянии глобальных климатических изменений на Каспий, значении международного сотрудничества в изучении уникальной экосистемы моря, прогнозировании колебаний его уровня.

Об истории, нынешней ситуации, причинах и последствиях изменения уровня Каспийского моря, важности создания единого мониторингового центра, состоящего из экспертов прикаспийских стран, кинематографистам рассказал заведующий отделом геоморфологии берегов и дна Каспийского моря Института географии имени академика Гасана Алиева Министерства науки и образования нашей страны доктор географических наук, профессор Амир Алиев. Так, сообщив об ожидаемых экологических изменениях в прибрежной зоне в связи с прогнозом уровня моря, ученый назвал их причины и негативные последствия, вызываемые этими процессами в прибрежных районах. Кроме того, он коснулся и вопросов просадки земель, деградации и надлежащего их использования.

Своими мыслями по поводу научных исследований, проводимых для сохранения богатств Каспийского моря для будущих поколений, поделился старший научный сотрудник этого института доктор философии по географии и постдок Женевского университета, координатор международной сети CASPISNET Эльнур Сафаров.

В новом фильме перед зрителями предстанет Баку, снятый из разных ракурсов - из Нагорного парка, Сабайльской крепости, веками остававшейся под водой Каспийского моря, из здания Национальной академии наук Азербайджана и других интересных мест нашего города.

Как отметили члены творческой группы, история Каспийского моря, рассказанная нашими учеными, а также о добыче нефти на Абшероне, развитии судоходства, древних навигационных орудиях возрастом почти пять тысяч лет (представленных на корабле-музее "Сураханы" - первом танкере в мире, ставшем музеем) произвели на них неизгладимое впечатление.

Сара АЛИЕВА

Песнь Низами - неумирающая, прекрасная

Эрмитаж важен для нас и тем, что напрямую связан с именем великого поэта

(начало на стр. 11)

- Понятно, что Государственный Эрмитаж - особое явление в мировой культуре. А чем он важен для нашей страны?

- Помимо богатого собрания выдающихся образцов нашей культуры Эрмитаж важен для нас и тем, что напрямую связан с именем великого Низами. И дело не только в том, что здесь экспонируется одна из первых рукописей (1430 год) "Хамса" ("Пятерица"), представляющая ценность и как прекрасный образец каллиграфии и оформительства.

В истории Эрмитажа есть и другая яркая страница, о которой мы помним всегда. Это тот удивительный факт, что осенью 1941 года, в самую тяжелую пору войны с гитлеровским фашизмом, в блокадном Ленинграде отметили 800-летний юбилей со дня рождения Низами Гянджеви: специальная научная сессия в связи с этой датой состоялась именно в Эрмитаже. Вот как позже об этом вспоминал известный русский писатель и общественный деятель Николай Тихонов: "Это случилось в тяжелые дни усиленных бомбежек глубокой осенью 1941 года. Смольный, где помещался штаб фронта, подвергался особо упорным налетам. Внизу в одном из коридоров я неожиданно столкнулся с довольно колоритной фигурой. Человек большого роста без шляпы, с кудрями, как у короля Лира, с большой вспененной бородой, с полными энергии глазами схватил меня за руки и громко воскликнул: "Вас-то мне и нужно!" Это был знаменитый учёный, директор Эрмитажа Иосиф Абгарович Орбели. Я знал, как под его руководством прошла сложнейшая операция по эвакуации Эрмитажа. Я знал, что все музейные ценности вне опасности. В Эрмитаже оставалось мало экспонатов, и я думал, что Орбели пришел сюда для разговора об окончании эвакуации оставшегося имущества. Но он со свойственной ему взволнованностью говорил совсем о другом: "Вы, конечно, не забыли, что приближается назначенный на эти дни юбилей великого азербайджанского поэта Низами? Юбилей должен быть в Ленинграде. Вы подумайте - вся страна будет отмечать юбилей Низами, а Ленинград не сможет. Этого не может быть! Чтобы фашисты сказали, что они сорвали нам юбилей! Мы должны сделать его во что бы то ни стало!.. Все будет происходить в одном из малых залов Эрмитажа. Я организую небольшую выставку. У меня кое-что осталось не увезенным, кое-что сасанидского, саманидского, закавказского. Блюда, щиты, серебро, вазы"

Нам разрешили собрание - оно состоялось в тот час, как было назначено. Темноватый зал как бы подчеркивал суровость момента. Орбели произнес горячую речь. Затем учёные в шинелях, с противогазами, пришедшие в Эрмитаж из окопов, читали доклады про жизнь и деятельность Низами. Звучали стихи, написанные 800 лет назад. Низами воскрес и принес в наш вооруженный лагерь свою песнь, неумирающую, прекрасную.

Ни в Баку, ни в Москве юбилея не проводили. Он был отложен из-за войны. И только

в Ленинграде, в городской крепости, все жители которой стали воинами, отметили юбилей поэта".

- Юбилейная научная сессия в Эрмитаже состоялась в холодное время года? Это видно по картине, что занимает место в одном из двух залов Низами в вашем музее?

- Да, это так. Мероприятие состоялось 17 октября 1941 года. Два докладчика - Михаил Дьяконов и Александр Болдырев - прибыли с фронта, свои переводы стихов великого поэта Низами читал известный советский востоковед Григорий Птицын (тогда еще аспирант), который как раз для юбилейного заседания перевел поэму "Хосров и Ширин" и даже представил ее в виде пьесы. Это было последнее выступление талантливого молодого ираниста: блокаду он не пережил.

- Как давно вы сотрудничаете с Эрмитажем?

- Пока наше сотрудничество лежит только в плоскости обмена опытом и информацией, участия в мероприятиях ("круглых столах", конференциях), взаимных визитах. А расширение сотрудничества на официальном уровне - это дело будущего. И, конечно, нас объединяет Низами.

Хотела бы отметить еще и такой факт: директор нашего музея академик Рафаэль Гусейнов был приглашен, но не смог принять участие в юбилейных торжествах, которые состоялись в Эрмитаже 19 октября 2021 года по случаю 880-летия Низами Гянджеви и 80-летия со дня той знаменитой юбилейной научной сессии, но его доклад был озвучен на мероприятии. В нем, в частности, говорилось: "Несмотря на то, что история полна суровых, порой чудовищных, мучительных страниц, она как ценность требует к себе трепетного, созестливого и честного отношения. В то время, когда этот отрезанный от мира прекрасный город связывала с жизнью только единственная тонкая ледовая дорога, Низами, который своим первом боролся со злом всю свою жизнь, пришел сюда, пройдя через пламенные сердечные пути, которые не способны были прикрыть никакие демоны. Ленинградцы придали ему новое дыхание, а он стал покровителем этих мужественных людей. Я склоняю голову перед стойкостью, отвагой тех самых мужественных героев, переживших в течение долгих месяцев невыносимую блокаду, голод, холод. Перед теми, кто, несмотря на все эти испытания, смог сохранить непоколебимость духа. Разве сможет когда-нибудь забыть об этом азербайджанский народ? Никогда!"

К слову, Рафаэль муалим еще со студенческих лет был знаком с профессором Болдыревым, который впоследствии стал видным ученым и с которым у него сложились теплые дружеские отношения, начиная с середины 1970-х годов и до конца его жизни. Именно Александр Николаевич вручил академику Гусейнову этот раритет - пригласительный билет на ту юбилейную церемонию 1941 года в Эрмитаже. Сейчас это одна из самых дорогих реликвий нашего музея.

Галия АЛИЕВА

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильтагам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Паشاева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Сотрудники Института физики в связи со 110-летием академика Ч.М.Джуварлы почтили его память, посетив могилу в Гяндже

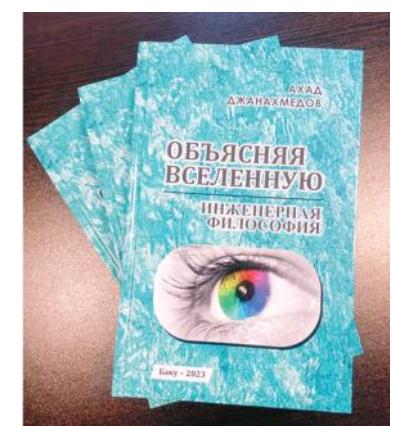

Э.Джафаровым, д.ф.м.н. Г.Исаковым, д.тех.н. А.И.Мамедовым, и др.

Сотрудники Института физики посетили могилу академика Ч.М.Джуварлы, почтив его память. Далее было посещение Дома-музея, где родился и провел детство Чингиз Мехти оглы Джуварлы, там же прошла встреча с его племянником - Рафатом Джуварлы, ныне живущим в этом доме. Во время встречи сотрудники Института физики с теплотой делились воспоминаниями о покойном академике, Учителе, надежном Друге, любимом человеке, а в конце встречи были сделаны фотографии на память.

Academician Ahad Janahmadov's book "To explain the universe: engineering philosophy" published

World-famous Azerbaijani scientist, mechanic-philosopher, doctor of technical sciences, professor, Vice-President of the Azerbaijan Engineering Academy, Member of the Council of Presidents of the International Academy of Engineering, Head of the Department of Transport Mechanics of the Azerbaijan National Aviation Academy, "To explain the universe: Engineering philosophy" a massive philosophical tractate by Ahad Janahmadov, was published.

Academician Boris Gusev, President of the International Academy of Engineering, winner of the State Prizes of the USSR and the Russian Federation and 5 prizes of the Government of the Russian Federation, is the scientific editor and author of the preface. The reviewer is Doctor of Philosophy, Professor Jangir Mammadov (Baku Slavic University).

The author of the tract, in his characteristic manner, describes how the intellectual achievements of the last century have turned our most fundamental ideas about the world in which we live upside down.

Ahad Janahmadov does not stop at our time, reflects on the fate of civilization, based on the latest achievements of science, technology and engineering, and gives the reader an exciting opportunity to look into the future through artificial intelligence. The author will lead us along an interesting path - from the ancient Sumerians to our era, through the development of science in the Eastern and European world in the Middle Ages.

This is a long-term fundamental work on how modern scientific knowledge was born and developed to explain the Universe. Popularization of science for Ahad Janahmadov is pure joy and amazing in itself.

Gazeta набирается в редакции и печатается в издательстве "CBS".

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийят, 30, Президиум НАНА

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com